

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

**SIMON
GREGORČIČ**

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

OB ODKRITJU SPOMENIKA

SIMONU GREGORČIČU

Pesnik slovenske narodne borbe

Slovstvena zgodovina predstavlja Simona Gregorčiča kot nežnega, prefinjenega lirika, pesnika miline verza in muzikalnosti jezika. Pomen takega Gregorčiča v razvoju slovenske kulture ne bo ugasnil, dokler bomo to kulturo gradili. Tudi ne bo zmanjšana pomen njegovega nepomirljivega, izredno težavnega boja za človekovo osebno svobodo, ki ga je bilo biti njemu, prosvetljenemu slovenskemu duhovniku, proti mračnjakom in zagriženim, želečim, da bi ostalo dobro in verno slovensko ljudstvo vedno le v ojah najprimitivnejšega miselnega in čustvenega življenja, ki so mu ga bili pripravljeni dovoljevati. Vse je bilo za njegovih dni kot je danes. Enake temne sile so ustvarjale javno življenje na Slovenskem in mu dajale s trditvijo, da jim tako ravnanje narekujejo skrbi za večnostno življenje, ozkost, ki je bila slovenskemu narodnemu razvoju škodljiva. Pesnika Gregorčiča in Gregorčiča boreca za osvoboditev človeške duše, bi rabili in cenili danes. Toda še preko teh vrednosti se dviga za neosvojen narod dragocena vrednost pesnika slovenskega narodnostnega boja, kakršen je bil Gregorčič.

Visoko gori pod Krnom se je rodil malemu slovenskemu kmetu sin, ki je nosil v svojem srcu navezanost na svojo drago zemljo enako kot jo je nosilo vse ljudstvo. Drago tembolj, ker je bila ogrožena. Sin je zapustil očetov dom in šel v šole. Postal je duhovnik in se naučil z darom, ki sta mu ga dali narava in izobrazba, prelivati čustva svojega preprostega ljudstva v pesem. V letih, ko je hodil med svojim ljudstvom, vprašanja niso bila kot so danes. Slovensko ozemlje ni bilo razkosano med tri države, toda bilo je podrejeno oblasti, ki ni bila oblast slovenskega ljudstva in ne izvajana v njegovem imenu. Kmet v uradu svoje dežele ni mogel povedati v svojem jeziku, kaj ga teži in po kaj je prišel. Naloga uradov je bila, da spravljajo bogastvo in koristi njegove zemlje in morja ob njej v tujo deželo in tuji družbi, Avstrijcem. Toda po zemlji ni segal le avstrijski Nemec, ki jo je imel v oblasti, temveč tudi Italijan. V škodo domačega ljudstva je Nemec v soški dolini in vzdolž morske obale raje podpiral še drugega tučca, kot pa Slovence. Trpljenje, ki ga je čutilo v takih razmerah slovensko primorsko ljudstvo, je znal Simon Gregorčič zajeti v besedo in ji dati obliko, ki se, ko je bila enkrat izgovorjena, ne bo nikdar več zgubila: znal ga je izraziti v pesmi. Otrok se je učil v šoli, da se nauči iz nje lepote in gibkosti svojega jezika, toga zapomnil si bi obenem njeno misel in vsebino, ki bosta odselej bogastvo njegove duše. Ko se to dogaja od generacije do generacije, prehaja Gregorčičev izraz v narodno last in množice doživljajo narodnostno borbo kot jo je doživljal on.

Lirik kot je bil, je ni slikal v realističnih dejanjih in konkretnem dnevnem življenju, temveč v abstrakciji pesniške podobe. Pogosto je porabil zato zanjo celo primere iz tujih narodnostnih bojev, bolgarskih ali srbskih, ki so bili glasnejši kot slovenski in znanejši v svetu po dejanjih. Prav sposobnost, s katero je znal nad dnevnimi dogodki risati boj slovenskega primorskega ljudstva v najčistejši lirski obliki, zgolj z orisom čustev in ne dogodkov, daje njegovim pesnim nadčasovni značaj. Ta sposobnost se veže z drugo, ki je zanj značilna, vizionarstvo. Dobro desetletje po njegovi smrti (umrl je v pozni jeseni 1906.) se je začelo za tretjino slovenske zemlje, kar je napovedal za svojo soško dolino. Je predvidel konflikt, ki je moral priti rad železnih zakonitosti razvoja narodov, alga je videl v svoji občutljivejši čustvenosti pesnika? Go-

Krasna si, bistra hči planin,
Brdka v prirodni si lepoti,
Ko ti prozornih globočin
Nevihate temne srd ne moti,
Krasna si, hči planin!

Gorjé, da daleč ni ta dan!
Nad tábo jasen bo oblók,
Krog tebe pa svinčena toča,
In dež krvav in solz potók,
In blisk in grom, — oh, bitva vroča.
Tod sekla bridka bodo jekla,
In ti mi boš krvava tekla:
Kri naša te pojila bo,

SOČI

Sovražna te kalila bo!
Takrat se spomni, bistra Soča,
Kar gorko ti srce naroča:
Kar bode shranjenjih vodá
V oblakih tvojega nebá,
Kar vode v tvojih bo planinah,
Kar bode v cvetnih je ravninah.
Tačas podrvi vse na dan,
Narasti, vskipi v tok strašan!
Ne stiskaj v meje se brégov,
Srdita čez branove stopi,
Ter tuče, zemlje — lačne, vtopi
Na dno razpenjenih valóv!

SIMON GREGORČIČ

SIMON GREGORČIČEV SPOMENIK

Radi odkritja spomenika blagopokoj-nemu Viteškemu Kralju Aleksandru I. Zedinitelju na Rakeku dne 5. t. m. smo morali preložiti proslavo našega vzor. pesnika S. Gregorčiča NA 8. SEPTEMBER.

Spored slavnosti ob odkritju spomenika S. Gregorčiču:

Slavnostno odkritje S. G. spomenika na Napoleonovem trgu v LJUBLJANI BO TOREJ 8. SEPTEMBRA T. L.

Sodelujejo Hubadova župa, godba »Sloga«, zbor slovenskih narodnih noš, mnoge nacionalne organizacije, emigrantska udruženja širom svobodne Jugoslavije itd. Spored obsega predpoldansko slavnostno odkritje in popoldansko proslavo na Taboru.

I. PREDPOLDNE OB POL 11 URI NA NAPOLEONOVEM TRGU

1. Godba Sloga: Smetanova Ouvertura iz opere Libuša;
2. Slavnostni govor predsednika Soče dr. Dinka Puca;
3. Ferjančič Fr.: Tone sonce, tone. Poje Hubadova župa;
4. Prevzem spomenika po zastopniku mestne občine;
5. Državna himna;
6. Nedved A.: »Nazaj v planinski raj«. Poje Hubadova župa;
7. Polaganje vencev in cvetja po zboru narodnih noš in zastopstvih društev;
8. Hej Slovani.

II. POPOLDNE OB 16 URI VELIKA NARODNA PROSLAVA NA TABORU z najpestrejšim podrobnim programom, ki je še v delu radi priglaševanja mnogih pevskih zborov in nacionalnih udruženj.

Na dnevnem redu so:

riško ljudstvo je za življenje ljubilo svojega slavčka, kot je dobil vzdevek Gregorčič, danes se slovensko ljudstvo zateka k njegovemu delu, ker je bilo to delo napoved njegove usode, kot mu jo je danes v vsej grenkosti življenja živeti, a je obenem že tudi pogled preko tega trpljenja. Svojo vero krepi z nezlomljivo strastno njegovo vero v čas, ko bo slovensko ljudstvo na svoji zemlji svoj gospod in bo v miru z ostalimi narodi gradilo svoj lastni narodni dom, da doprinese tudi ono svoj delež k civilizaciji, miru in napredku v Evropi. Res ustvarjajo danes življenje Evropski drugi faktorji kot narodi, ki nad vse žele miru, med katerimi po težnjah za mirom ni zadnji dvomilijonski slovenski narod, razgnan med vrsto držav. Toda ali bo mogla Evropa prenašati neprestani strah in vedno nove grožnje? Kaj se ne bo zgodilo, kot se je zgodilo še vedno v zgodovini, da je v trenutkih, ko je postajal vpliv razdiralnih sil največji, stresla s svojih ram reakcijo in dala živeti svobodi in resnici, ki sta potisnili zopet za korak dalje razvoj človeštva na poti k dostojnemu, narodnostno in socialno pravičnejšemu življenju?

Kaj bi bil Simon Gregorčič, če bi živel, danes?

Njegovo življenje in delo nam odgovarjajo na to vprašanje. Govorita, da njegova

Zbor vseh slovanskih narodnih noš; Telovadne simbolske vaje po recitaciji Gregorčičevih pesmi izvaja Sokolsko društvo Ljubljana II iz Šiške. Petje raznih pesmi po S. Gregorčičevem tekstu;

Deklamacije Njegovih pesmi; Istrski plesi s spremljevanjem narodne godbe v narodnih nošah; Narodna kola; Srečolov z mnogimi dobitki; Pošta z razglednicami narodnih noš; Prosta zabava itd.

Vstopnina k popoldanski proslavi samo 5.— Din. Ves čisti dobiček se porabi za S. G. spomenik.

Društvo Soča-Matica v Ljubljani prosi vsa bratska društva širom domovine, da ji javijo z dopisnico svojo udeležbo s številom članov, pevcev, praporov, deputacije, narodnih noš itd., da bo mogoče urediti točno razporedbo pred spomenikom in pri popoldanski proslavi.

Spomenik je že skoraj dovršen in vzbuja veliko zanimanje ljubljanskega občinstva, ker je res odlično delo naših umetnikov arh. prof. Plečnika in mladega nadarjenega kiparja Zdenka Kalina. Ko bode palača vseučiliške knjižnice povsem zgrajena in pred njo urejen prostor, bo lični spomenik najlepši okras Napoleonovega trga s spomeniki naših skladateljev vred pred Glasbeno Matico.

V častnem odboru za odkritje S. Gregorčičevega spomenika, pod predstvom mojstra naše besede Otona Župančiča, so zbrani mnogi naši pesniki, pisatelji, prosvetni delavci in delavke pod vodstvom dvorne dame Franje Tavčarjeve.

Odbor.

usoda ne bi bila drugačna, kot je usoda njegovega ljudstva. Pesem, elegična in tožna v dobi, ko ljudstvo še ni bilo narodnostno toliko prebujeno, da bi do vseh podrobnosti čutilo ponižanje politične odvisnosti kot tudi ni čutilo velike socialne krivice, bi bila danes, ko je ljudstvo neprimerno prosvetljenije in je njegovo trpljenje neizmerne večje, pravi biser v oklepu školjke, trpljenje malega naroda v oklepu velikega imperializma. Primer zavednega slovenskega inteligenta iz Primorske, duhovnik ki je v službi blagru ljudstva, iz katerega je izšel, pesnik, ki mu je dano, da globlje čuti trpljenje, kot ostali svet, ne bi mogel ravnati drugače kot ostali sredi svojega ljudstva in deliti njegovo usodo.

Zunanje okoliščine bi mu najbrže tako ali drugače dolgo ne dovoljevale tega. Takrat bi si zaadal nalogo, da Evropi in svetu z jezikom, ki mu je dano, da hitreje in lažje kot kdo drugi odpira človeška srca, razkriči bolečino, ki jo mora prestajati njegovo ljudstvo — nalogo, ki je danes glavna naloga primorskega pisatelja ali pesnika.

Takemu Gregorčiču, pesniku svojega ljudstva, se tudi ob priliki, ko mu postavlja Ljubljana, srce Slovenije, spomenik, ne le Primorska, temveč vse slovensko ljudstvo klanja globoko, do tal.

P-1

6 IX 1923 — 6 IX 1937
RODENDAN NJ. VEL. KRALJA

6. SEPTEMBRA navršava Nj. V. Kralj Petar II. četrnaest godina svoga života. Rodjen 6. septembra 1923. u Beogradu, stupio je na prijestolje iza tragične smrti blagopokojnog Kralja Aleksandra, umorenog 9. oktobra 1934. u Marsellieu.

Odgojan pod brižnim okom svoje uzvišene Majke, Nj. Vel. Kralj Petar II. se uspješno sprema za teške dužnosti, koje će primiti svojim punoljetstvom.

Nj. Vel. Kralj Petar II. i samom svojom pojavom nastavlja slavnu tradiciju Doma Karadjordjevića, kao praunuk legendarnog Karadjordja, unuk Kralja Oslobođioca i sin Kralja Ujedinitelja. Sa tragično prekinutim djetinjstvom smrću svoga Oca, naš mladi Kralj mora u svojim naivdirljim godinama života da nosi težak teret budućeg vladara Jugoslavije, spremaajući se najsavljesnije za svoju vladalačku dužnost.

Iz dna duše pozdravljamo našega Kralja Petra II!

Širite „ISTRU“!

Čitajte „ISTRU“!

Pretplaćujte se
na „ISTRU“!

JOSIP BALIČ:

SPOMIN NA SIMONA GREGORČIČA

SIMON GREGORČIČ

Pesnika Simona Gregorčiča sem vselej visoko cenil, osebno pa sem prišel z njim v dotiko še-le zadnja leta njegovega življenja, a še to le slučajno. Pismo pa sem se bil obrnil do njega že meseca decembra l. 1897. Učiteljeval sem takrat na slovenski šoli v Ločniku in sem hotel o novem letu revnejše in pridnejše učence nekoliko obdarovati. Potrkal sem na srca nekaterih rodoljubov, med temi tudi na Gregorčiča. In ne zastoj! Dasi živč v skromnih razmerah poslal mi je po nakaznici dva goldinarja z besedami »ad petitionem domini Balič«, voščec mi srečno novo leto. Nekaj let zatem sem ga parkrat obiskal na Gradišču, kjer me je nad vse prijazno in gostoljubno sprejel. Že nekaj dni po tem posetu sem prejel od njega meseca julija 1902. to-le ljubeznjivo pismo:

»Velečeni gospod! Amalija mi je povedala, da sta se zaročila. Dobite pridno, varčno in pošteno ženko. Čestitam Vam, a jaz ne vem, odkod enako nastopnico dobiti. Zmenila sta se menda, da bi šla v Gorico in da bi se vsa slavnost doli zvršila. Moja želja je, da bodi to pri meni: služila mi je zvesto in nje dolžnik sem. Izprositi vse tri oklice hkratu in določite dan koncem avgusta. V tem času pozovem v hišo svojo nečakinjo — šiviljo, da Amaliji kaj priredi. O priliki kaj več. Pozdrav od mene in Amalije!«

Kaj sem hotel na tako prijazno vabilo? Uklonil in zahvalil sem se. Hvaležnost me silil, da pri tej priliki omenim, da je pokojni Gregorčič na svojem domu imel več takih ženskih slavnosti, in sicer: v prvo, ko se je bila poročila k Martinu in Brje pri Rihemberku njegova najmlajša sestra in postrežnica Katarina; v drugo, ko se je bil poročil Alojzij Čebon, ki je bil — mimogrede povedano — Gregorčičeva desna roka pri zidanju hiše na Hribu in pri oskrbovanju posestva sploh; tretje, ko se je omožila pesnikova nečakinja po sestri Nežji, gospodična učiteljica Pepca (živi danes v Ljubljani) z Antonom Možino, učiteljem na Brjah; v četrto, ko je stopila v zakon pesnikova nečakinja po sestri Katarini gđ. Kristina Čebon; v peto, ko sva se poročila jaz in Amalija Čebon dne 20. avgusta 1902. Ti Gregorčičevi požrtvovalni čini, kakor tudi brezštevilni poseti vabljenih in ne vabljenih gostov, ki so se pri pesniku leto za letom oglašali ter bili vselej dobro sprejeti in postreženi, pričajo dovolj o njegovem brezmejnem gostoljubju.

Razume se, da smo poskrbeli, da ni ostal Simon brez postrežnice. Cecilija Čebon, sestra Amalijina, je odpovedala v ta namen svojo službo monsieuru dr. Sedeju, takratnemu župniku v veliki cerkvi — tako imenujejo Goričani stolno cerkev — in je prišla k Gregorčiču na Hrib še pred najino poroko. Služila mu je že prej več let in je sedaj ostala pri njem do njegove smrti.

Kakor je bil Simon obljubil, je bil tiste tedne pred najino poroko res poklical k sebi svojo nečakinjo po sestri Katarini šiviljo Heleno, ki je teti Amaliji pomagala prirejati balo. Za plačilo ji je pesnik po Amaliji vložil na njeno ime v hranilnici 200 goldinarjev, enako vsoto je daroval tudi Amaliji sami.

Po preteku več let obiščem nekega dne pri Martinih gospodično Heleno, mojo nekdanjo učenko na Brjah. Vprašam jo, če hrani po gospodu ucu kak pismen spominček. In glej, vsa vesela mi pokaže pesnikovo lastnoročno pisano pesem. Kasneje ji pišem in prosim, naj mi omenjeno pesem prepiše in odpošlje. Ugodila je in mi med drugim v priloženem pisemcu odpisala tako-le: »Velečevani gospod! Prejela sem Vaše ljubeznjivo pismo, ki me je razveselilo, a obenem globoko ganilo. Tudi jaz se nešteto krat spominjam onih srečnih šolskih let, ko sem poslušala Vaše zlate nauke, spominjam se tudi, kako ste me nekoč celo za roko vodili v Rihemberk k šolski maši, ker mi ni bilo mogoče, dohitevati mojih součenk, pozneje sem še-le spoznala, kako

blago srce ste imeli. Izvolite sprejeti za vse skup mojo srčno zahvalo, a Vsevečni naj Vam stotero povrne. Oprostite, da sem tako pozna z odgovorom in da Vam še-le danes pošiljam prepis obljubljenih pesmic. Kakor razvidite, je pismo pripisan datum; pesem mi je izročil pok. g. pesnik takoj, ker sem bila ravno takrat pri njem na Gradišču nekaj tednov. Natisnjena najbrž še ni bila, a hrani jo gotovo vlč. g. Ivan Vrhovnik v Ljubljani, ker vem, da mu jo je poslal pokojni pesnik sam.«

Predmetna pesem se torej glasi:

HELENKI,

moji nečakinji v spomin.
Zlato dete moje,
Dete Ti sanjavo,
Ti si meni blizu
Gledaš pa v daljavo.

Kam? sam Bog ga vedi!
Nič ne razodeneš,
Misli, čute svoje
Vse trdó zakleneš.

Jezik nič ne reče.
Kakor da Ti nem je.
Neme govoriče
Tvoje ne umem je.

In oči mi svojih
Nečeš Ti odpreti,
Skozi oči Ti v dušo
Mogel bi prodrati.

Te oči sanjave
Meni Ti zapirajš,
In le v daljino daljo
Z njimi se oziraš.

Kam? sam Bog ga vedi! —
Morda v dni bodoče?
Srečo v njih dodeli
Ti nebeški Oče!

2. 8. 02. S. GREGORČIČ.

Leta 1903. je bil Simon prodal svoje posestvice na Gradišču ter se je preselil v Gorico, v nekdanjo hišo inženjerja Batističa na Goriščeku, kjer je imel precej udobno stanovanje za skromno natemninke. Vabil je mene in soprogo večkrat, naj ga svedej obiščeva, ko dojdeva v mesto. Jeseni l. 1905. sva ga bila res obiskala. Z veseljem je naju sprejel in imenitno pogostil, dasi ni sam jedl skoraj nič okusil. Razgovarjali smo se o tem in onem. Med drugim nama je pravil, da je zgubil že tri noči s sestavo neke nemške pesmi, ki jo je bil zložil v proslavo pesnice kraljice rumunske, na vabilo nekega odbora, ki je sklenil kraljici

pokloniti album pesmi različnih avtorjev. V priznanje njenih zaslug na leposlovnem polju. Ob tej priliki nama je pesnik podaril lastnoročno izpopolnjeni slavonspev na novo posvečenega nadškofa goriškega monsiga. dr. Sedeja. Razume se, da sem ga tudi jaz povabil ob slovesu, naj naju obišče na Vrhu sv. Mihaela, kjer sem takrat služboval. Obljubil je, da pride.

To se je tudi zgodilo meseca avgusta l. 1906. ko smo na Vrhu praznovali o sv. Lovrencu cerkveno »žegnanje«. Došel je kmalu po deseti uri, medtem ko ga je bila postrežnica Cilka že malo prej naznanila. Kar obstal je gabski g. kurat Zega, zagledavši ga popoldne v zakristiji sedečega na stolici. Bil je ves čas dobre volje in ugajalo mu je vse, kar je videl. Tako je opazil na šolskem vrtu tudi tri lovre, ki so prenešeni s Hriba in presajeni na Vrhu bujno rastle, medtem ko niso pri njem nič kaj vspevali. (Gl. Poezije III. zv. Predsmrtnice št. XIII. str. 24.). Veselil se je lepega razgleda ter se čutil srečnega, da stoji na slovenski zemlji, četudi na jezikovni meji. Ko smo ga zvečer spremljali po hribu navzdol, je mene in soprogo ponovno vabil, naj ga v kratkem zopet obiščeva, češ, da se lahko zgodi, da ga več ne dobiva. In legla mu je neizreklijava otožnost na srce. Je pač slutil, da gre njegovo življenje h koncu. In ta slutnja se je žal izpolnila še istega leta 24. novembra.

»Počakaite malo.
Lopata saj kmalo
In meni in Vam zazveni v pokop!

A stari moj Krn

Saj on je pač večni.
Kaj to, če na vznožju mu kdo je umrl?«
Predsmrtnice IX.

*) JOSIP BALIČ, roj. 14. marca 1854. v st. Petru pri Gorici, umrl 2. marca 1933. v Ljubljani. Po dovršeni gimnaziji v Gorici je vstopil v goriško bogoslovno, ki jo je po treh letih ostavil ter se posvetil učiteljskemu stanu. L. 1881. je položil zrelostni ispit na učiteljsku v Kopru, služboval najprej v Istri, od l. 1886. na raznih krajih Goriške do 1916., ko je moral vsled nastalih vojnih razmer v zaledje. L. 1921. je bil vpokojen; kot vpokojenec je še do l. 1927. poučeval na zasebni gimnaziji v stiškem samostanu. L. 1931. se je naselil v Ljubljani ter umrl leto dni za svojo ženo Amalijo. Jezikovno temeljito naobražen — na gimnaziji mu je bil za učitelja slovenske prof. Fr. Levca — je posvetil svoje moči raziskovanju domače goriške zgodovine, za katero ga je bil navdušil zgodovinar Stefan Kocjančič že v goriškem semenišču. Svoje spise — največ o kapucincu Janezu o. Sveto-kriškem — je priobčeval v listih goriških predvojnih listov. — Pričujoči spis je prirejen po zapiskih, ki se jih je našlo med njegovo zapuščino. — P. Plesničar.

PAVEL PLESNIČAR:

REMINISCENCE OB 30 LETNICI ODKRITJA PRVE SPOMINSKE PLOŠČE PESNIKU SIMONU GREGORČIČU

II.

Krasna septembrska nedelja. V rihemberškem »Britofu«, na precej obširnem trgu med cerkvijo, Kaplanijo in staro šolo, je bilo vse pripravljeno za sprejem Gregorčičevih čestilcev. Tik pod kaplanijo so postavili že prejšnji dan primerno velik, z zelenjem in cvetjem okrašen oder, na katerem naj se izvrši bistveni del vse slavnosti. Po lepem jutru se je dalo soditi, da bo udeležba nenavadno velika. Že z dopoldanskimi vlaki, toliko od goriške kolikor od tržaške strani, so dohajale trume gostov, ki so v prvih popoldanskih urah narastle v večštevno množico. Ko se je ves ta narod zgrnil po slavnostnem prostoru in so popoldne po končanih molitvah pritisnili še domačini iz cerkve, tedaj se je obširni »Britof« napolnil do svojega zadnjega kotička.

Z okna svojega stanovanja, sem gledal vso to množico v neposredni bližini pred seboj. Vse je bilo nenavadno živahno, nekam hrupno in bojevito. Slutil sem, da je v ozračju nekaj težkega in da se nekaj pripravlja. Prav zato me ni mikalo doli na trg med množico. Čemu tudi, saj moji pevci ne nastopajo, a imam z okna tako lep, razgled čez vso to pisano družbo!

V bližnjem stolpu župne cerkve sv. Urha je odbila ura polštirih in slavnost je pričela. Otvorili so jo cerkveni pevci z Nedvedo »Našo zvezdo«. Pa jedva so odpele par akordov, ko se iz sredine navzočega naroda izvije mogočni »Hej Slovani«, tako glasno in navdušeno, da so se šibki glasovi odrskih pevcev od petju tisočglave množice popolnoma izgubili. Sličen prizor se je ponovil pri drugi točki: nastopil je prof. Berbuš s svojim slavnostnim govorom, toda v istem trenutku zadoni preko trga iz tisoč grl »Iz bratskog zagrlajac... Govornik skuša svoj govor čimprej zaključiti, zavesa pade in odpre se hipo izvršeno... Nadalje, vati s kako nadaljno točko programa bi bilo nesmisleno, ker bi nobena točka ob petju in hrupu razdraženega naroda ne prišla do svoje veljave. Zato ni kazalo prirediteljem drugega nego slavnost zaključiti in se raziti. Zadnje razočaranje so doživeli še v hotelu Ličen, kjer so jim vse zanje pripravljene

prostore zasedli tržaški gostje. Tako je narod s prav primerno demonstracijo in na licu mesta obsodil prireditelje za njihovo nekvificirano postopanje, s katerim so pokazali, da jim je strankarski fanatizem več nego dostojna skupna proslava moža, ki je bil pesnik vseh Slovencev.

Tržaška »Edinost« je imela drugi dan (1907. št. 243) o odkritju sledeče poročilo: »Slavnost odkritja Sim. Gregorčičeve plošče v Rihemberku je za stranko, ki je hotela pod roko proslaviti našega nesmrtnega pesnika — neoziraje se na narodna društva rihemberške okolice — prav klaverno vspela. Med govorom prof. Berbuša so peli domači narodni fantje in nekateri člani pevskega društva »Ilirije« iz Trsta različne pesmi in ljudstvo je bilo navdušeno le za te zadnje. Ogromna večina naroda je bila le za to protestno prireditev in župan Pavlica se je umaknil. Veselje je bilo nepopisno, kadar se je videlo, da je gospod župnik doživel tako imenitno blamažo.«

»Gorica« z dne 3. septembra 1907. št. 73 je pa svojemu poročilu o rihemberški slavnosti dostavila te-le vrste: »Pomilovati moramo, da so Plesničar-Bric-Možinovi šolski otroci, uže med tednom za to pripravljene, z življenjem motili slavnost. Demonstrirali so tudi pevci imenovane trojice. Pri družbi so se jim tudi udje društva »Ilirije« iz Trsta. Koncert pri Ličnu so preprečili s tem, da so zasedli prostore razgrajati in omiko prodajajoči liberalni pevci.« In na drugem mestu: »Možinovi in Plesničar-Bricovi pevci je bilo na prosto dano od županstva, da nastopijo z vsemi tremi pesmimi, kar sta Možina in Plesničar sprejela, a sta v zadnjem trenutku zopet odpovedala. Cerkevni mladi pevski zbor je nastopil le zato, ker so brejski in vaški pevci v zadnjem trenutku odpovedali sodelovanje.« In zopet: »Sram jih bilo vse skupaj, posebno na znano trojico, ki je ves škandal aranžirala in še »Edinost«, ki hvali ta korak surovosti in neolikanosti. Spravili so v Rihemberk tržaško društvo »Ilirija«, ki je prišlo nepoklicano delat zgago in tako pomagat domačim izpričencem do namena.«

V približno takem tonu so sledili tudi

nadaljni napadi v goriškem listu na rihemberško učiteljstvo. Da bi vsa ta gonja na zunaj lepše izgledala in pri oblastih morda več zalegla, so nadaljni izbruhi izhajali pod stalnim naslovom »iz uradniških krogov«. Kdo naj bi pisal te pamflete, se sicer ni moglo nikoli dognati. Sum pa je padel v veliki meri na rihemberškega slavnostnega govornika, ki je imel takrat veliko besedo v deželi. Pa to še ni bilo vse! Naši prijatelji so si pomagali z denunciacijami — s podpisanimi in nepodpisanimi — ki jih je kar deževalo proti nam na goriško okrajno glavarstvo. Sam sem ob neki priliki videl v uradu goriškega okrajnega šolskega sveta kup »Sočinih« številk raznih letnikov, tudi starejših, opremljenih z daljšim dopisom, češ, glejte, vse to je Plesničar nagrmadil čez rihemberške pristaje SLS, četudi sem bil v Rihemberku komaj dobro leto dni. Seveda, česar niso mogli dokazati prijatelju Možini, to so hoteli naprtiti meni novincu. Mimogrede bodi omenjeno, da spada pravkar omenjeni zbiratelj »Sočinih« številk v vrsto tistih redkih mojih rihemberških »prijateljev«, ki — hvala Bogu — še žive. Pred nekaj leti sem ga srečal na Marijinem trgu v Ljubljani. Pa Bog mu grehe odpusti, jaz sem mu jih že zdavnaj, četudi mi je marsikatero bridko prizadejal!

Na koncu koncev so prijatelji iz nasprotnega tabora vendar-le dosegli svoj namen. Z dolgotrajnim drezanjem pri nadležnih šolskih oblastih so spravili trojico rihemberškega učiteljstva v disciplinarno preiskavo, ki se je vlekla skozi dolge mesece, da je šla na živce nam pa tudi gospodi na goriškem okrajnem glavarstvu, kjer sta takrat vedrila in oblačila dvorni svetnik prof. H. Attems, poznejši deželni predsednik kranjski, in šolski nadzornik Fran Finžgar. Pa vsa čast tema uvidevnima državnima funkcionarjema! Videla sta, da se nam godi krivica od strani tiska SLS ter nam nasvetovala tožbo proti listu »Gorica«. To smo storili. Zadevo smo izročili danes že pok. advokatu dr. Josipu Levpuščeku, ki jo je prav spretno izvedel do ugodnega konca.

Dne 2. junija l. 1908 je prišlo do obravnave pred porotnim kot tiskovnim sodiščem v Gorici. Odgovornega urednika »Gorice« je zastopal danes tudi že pokojni advokat dr. Pavletič. Dospel tako bojevitim nasprotnikom je pred porotno dvorano, kjer je čakal senat pod predsedstvom deželnosodnega svetnika, danes še živečega Matije Rutarja, očevidno zmanjkalo poguma in so predlagali poravnavo. Po sporazumnem dogovoru sme na poravnavo pristati pod pogoji: »Gorica« plača vse doslej nastale stroške ter da obrekovani trojici primerno zadoščenje v obliki izjave, ki naj jo list prinese v prvi prihodnji številki, kar se je zgodilo v št. 46 dne 9. junija 1908. Le ta izjava se je glasila: »Podpisano uredništvo »Gorice« izjavlja, da sta bila članka »Odkritje S. Gregorčičeve spominske plošče v Rihemberku« in »K poročilu o nedeljski rihemberški slavnosti« v št. 73 »Gorice« z dne 3. septembra 1907., v kolikor se tičeta gg. učiteljev Pavel Plesničar, Anton Možina in Josip Bric, objavljena na podlagi napačne informacije in obžaluje in prekljuje vse žalive na njihov ugled. V Gorici, 2. junija 1908. Za uredništvo: dr. Franc Pavletič.«

Po 30 letih lahko mirne duše izpovem, da nam že od prvega početka ni bilo za kako sodnijsko obsodbo naših nasprotnikov, pač pa smo hoteli obrekovalce spraviti s primerno izjavo na kolena, kar se nam je v polnem obsegu posrečilo. S tem smo se pa tudi izmotali iz disciplinarne preiskave, kar je bilo za nas trojico najvažnejše, saj smo pač dovolj časa vzdavali in končno prav temeljito vzidali Gregorčičevo spominsko ploščo na rihemberški kaplaniji!!

Pri kraju sem! Mene je po dveh letih službovanja v Rihemberku še tisto leto odneslo v Ajdovščino, tovariš Bric je prišel nekoliko kasneje u rojstni mu Dornberg in pod vročim rihemberškim solncem je ostal Možina sam, toda pogumno vztrajajoč na braniku, on, neustrašeni borec za pravico in resnico! Zrušila ga je še-le velika narodna katastrofa koncem l. 1918., da je polagoma hiral in naposled padel v prezgodnji grob (28. maja 1927.) na rojstnem domu na Brjah. Časten mu spomin!

Taki so torej spomini, ki me še danes po preteku toliko let tako tesno vežejo na tisto Gregorčičevo odkritje v Rihemberku in že posebej bridko priklepajo na izgubljeno domovino. Neveseli so in pričajo o neverjetni politični nestrpnosti, ki se je bila zagrizla pred desetletji v naše narodne vrste na Goriškem. Danes je tam doli seveda drugače.

Priti je moral tuji meč, ki je slovenskega »klerikalca« približal slovenskemu »liberalcu«, da vidi prvi v drugem brata t. j. sebi enakega, ravnotako po božji podobi ustvarjenega človeka!

Drugače je seveda tudi v rihemberškem »Britofu«, kjer se boš zamen oziral po spominski plošči Gregorčičevi.

In slednjič: Spomeniku, ki ga bodo prihodnje dni postavljali »Sočani« velikemu pesniku-proroku v Ljubljani, želim srednejše usode, kakor sta jo imela njegovi dva predhodnici tam preko — v domovini. Glasen in svaričen klic naj bo, ki naj narod družijo v skupno obrambo proti skupnemu sovražniku!

SOŠKI:

Po tridesetletnici Gregorčičeve smrti

V nekdanji slovenski Gorici — danes pod tujim jarmom — je zatisnil svoje utrjene oči pred tridesetimi leti 24. novembra 1906. največji vodnik in najzanesljivejši prerok Neodrešene domovine. V svojem trdem življenjskem boju je podaril svobodnim Jugoslovonom in onim razžaljenim rojakom tam preko »Na potujčeni zemlji« toliko krasnih stihov, da še stoletja ne pozabijo čarobne materine govornice, katera nas druži z onimi poniženimi, ki znajo še moliti v tišem šepetu Gregorčičevo besedo o lepoti njegovega planinskega raja. Kdor pove svojemu danes svobodnemu narodu toliko divnih, vezanih besed v tako pristrčni obliki, kdor odkrije svojim podjarmljenim bratom toliko tolažilnih rekov s preroškimi polemom, zasluži, da se poklonimo njegovemu velikemu geniju ob vsaki priliki, ko iščemo hladilnega leka svojim ranam. Vse, kar vemo iz življenja svojega narodnega preroka in klicarja, vse moramo priobčiti v javnosti, da vsaj deloma proslavimo velikega glasnika ljubezni do svoje potepane zemlje, do svojega, v tuje jecklene verige, priklenjenega doma.

Planinski raj oklepajo sneženi večno beli Krn (tulec mu pravi Monte negro, ker misli, da je Krn črn — nero) travnati Matjuri in le malo vejnat Stol. Te gorske orjake je ločila v svojem severnem in južnem teku s svojo ozko strugo bistra hči planin — Gregorčičeva Soča. Dvomim, da je še kakšna reka pod božjim soncem tako klasično opevana v prekrasni odi, polni ljubezni do zemlje, s svojim smaragdastostrebrnim planinskim sokom, ki vzkipi v tako silno vodo, kakor da bi hotela izpolniti preroško naročilo svojega ljubljence, našega Goriškega Slavčka. Med temi tremi gorskimi vršaci je ožji Gregorčičev planinski raj — kobariska dolina s svojo prijazno prestolnico Kobaridom, katerega lepša zeleno ozadje lepih gorskih vasic z belimi cerkvicami.

Gregorčičev pobratim svobodomiseln A. Aškerc pravi v svoji baladi Atila in slovenske kraljice »Hun vlada ob Nadiži bistri povsod...«, kar je baje še danes resnica, a njegova »planinska roža« Vila posestrima Dragojila Milek, jo roti z iskrenimi besedami v letu 1871.

Ti priča, o reka, ljubezni si vroče, zakrij med valove, kar videla si, o, prosim Te, molči! — oko če se joče, saj srce je srečno, ima, kar želi.

Dr. Joža Glonar je v ljubljanski »Soči« 21. januarja 1922. predaval o Simonu Gregorčiču in njegovi slavi med severnimi brati Čehi, katero je razširil med njimi čehoslovanski profesor Dr. Dominik Strimny, ki je menda tudi prvi za dr. Vladimírom Knaflíčem pisal o nesrečni idealni ljubezni našega pesniškega preroka planinskega raja. Slišal sem že šepetati o tej Gregorčičevi ljubezni v svoji mladosti, a mi smo tako častili svojega velikega pesnika v svoji študentovski mladosti, da smo se bali o tem celo govoriti med seboj, ker smo mislili v svoji moralni naivnosti, da bi s tem osecili svoj blag spomin na oboževanega pesnika — ljubljence. Danes je ta ljubezen že priobčena v Lj. Zvonu 1915. in v Jadranskem Almanahu za 1923., kjer je v celoti priobčeno vse predavanje dr. Jože Glonarija. Omenim naj le to golo dejstvo. V letu 1906. sem se vozil proti Kobaridu kot učitelj v goriški okolici po lepi Soški dolini s svojim blagopokojnim očetom in ko sem ugledal griček Sv. Lovrenca, me je v mrzlem mraku svetega večera navdahnilo pesniško navdušenje, ker sem užival planinsko slikovitost svoje rodne grude, ki dehti iz vseh čarobnih umotvorov našega planinskega slavca. Svojemu spremnemu sem rekel ves navdušen:

»Glejte, tu k Sv. Lovrencu bo naš hvalen narod romal na grob našega pesnika!«

Oče me je zaupno pogledal in nekako skrivnostno rekel:

»Ali veš, da sta se ljubila z učiteljico Milek, ko je bil še kaplan pri nas v Kobaridu?«

Ves radoveden za njegove življenske doživljaje sem izpraševal dalje in moj rešni skrbni oče je nadaljeval:

»Učiteljica Milek je stanovala pri nas doma v hiši v prvem času, ko sem pričel gospodariti 1872. na našem domu pri Kotlarjevih z našo mamó. Simon Gregorčič je prihajal večkrat pozno zvečer k nam v gostilno, ko smo že odpravili domov druge goste in pustila sva jih sama v gostilniški sobi do poznih polnočnih ur. Menda sta takrat kovala pesmi«. je omenil, a jaz sem razmišljal svoje mlade misli, katere so se mi zopet ponavljale, ko sem čital 1923. v Jadranskem Almanahu predavanje Dr. Jože Glonarija. Večkrat prej in tudi ob tej priliki mi je pripovedoval oče razne anekdote iz Gregorčičevega življenja. Sestra mojega očeta Ana Urbančič poročena Gabršček, trgovka v Kobaridu pri Komacu je bila Gregorčičeva duhovna mati pri novi maši, katero je znel 27. oktobra 1867. pri Sv. Duhu na Libušnjem. Pri tej slovesnosti je bil tudi moj oče kot 16 letni fant brez staršev. Sestra mu je dala 1 gld. da ga ponese novomašniku k »ofru« ali obdarovanju med

novomašo, kakor je baje povsod navada v naših slovenskih cerkvah. Moj oče — takrat šestnaestletni fant — je imel v žepu samo 1 gld, nekaj šestic in dva bakrena štirjaka (4 krajcarje — na Goriškem smo temu novcu rekli »patakoni«). Ko je šel okrog oltarja, je v mračnem ozadju hitro segnil v žep in izvlekel nehote v naglici štirjak mesto goldinarja, ter ga spustil na oltar pred novomašnika poljubivši ponujeno svetinjo. Ko je že maša končala, je spoznal svojo zmotu. Novomašnik je prišel z vsemi svati k pognrni mizi in na vprašanje, koliko darov je dobil, je povedal v glasnem smehu in ob skoraj rahlem krohotu vse družbe:

»Toliko goldinarjev — natanko število je oče pozabil — in en patakoni«.

Šestnaestleten fant — moj blagopokojni oče — je zadel do ušes, odstranil se potuhnjeno iz svatovske sobe v libušenskem župnišču in io popihal brez kosila v Kobarid, a novomašnikova svatovska družba se je smejala na račun njegovega »patakona«. Večkrat je oče pripovedoval to neprostovalino zmotu in vedno je iskreno obžaloval, da ni boljše obdaril svojega ljubljence, ker ljubili so vsi mladi Kobaridci svojega gospoda kaplana. Vrnil mu je ta namenjeni goldinar z drugimi uslugami, saj je pozneje odpiral in zapiral za njim vrata svoje hiše v vednem molku o nočnih sestankih in ljubezenskem prebiranju morda tudi pilenju pesniških del.

Spominjam se še jaz prav dobro na svojo prvo učiteljico Dragojilo Milek, saj me je učila v prvem šolskem letu 1882./83. Zapomnil sem si jo, ker mi je rekla enkrat »Kotlarjev peklenšček«, ko ji je iz rok mojega sošolca zletel ravno moj klobuček v obraz pri šolski tabli. Bil sem v prvi klopi, a obehalo je bilo na zadnji steni. Součeneec iz zadnje klopi mi je vrgel klobuk v prvo klopi s preveliko močjo, da je zadel ravno v obraz gospodično učiteljico. Vzplamtela je v svojem pedagoškem ognju, jaz sem pa moral po nedolžnem sprejetju nezastuženega peklenščka, kateri mi je ohranil v spominu požrtvovalno učiteljico, o kateri smo vedno slišali v našem trgu, da je zelo naobrazena dama tedanje dobe. Spominjam se še danes, da smo io spoštovali vsi otroci, ker je bila v dobi svojega bivanja resnično gledana med našim ljudstvom. Kdaj je prišla ona v Kobarid, ne vem, a po predavanju dr. Jože Glonarija sem zasledil da je že 1871. opevala (Gregorčičeve) »Njegove oči«:

In zlobni jeziki v mojem rodnem kraju so šepetali med seboj, da jih je res gledala večkrat v noči kasno in rano v zori, kar mi je tudi skrivnostno zaupal moj oče med najino vožnjo ob Soči pod Sv. Lovrencem na sveti večer 1906. Naslednji dan na Božič 1906. sem že romal z bratcem in mentorjem svoje mladosti, s prerano umrlim dr. Rudolfom Gruntarijem na njegov še sveži grob, na katerem se ni bilo nagrobnega spomenika z napisom:

»Brodarjem pomoči nesimo
Naš čolnč pogube otmimo!«

Prerokovanje so te besede. Posebno danes čutim njegov obupni klic iz temnega groba, a ni je pomoči, saj je omagal na tej poti za tem našim klicarjem ravno ob dvajsetpetletnici tudi blagopokojni kneznadškof dr. Frančišek Sedej, kateremu je še ob posvetitvi zapel:

»Tvoj pot še vnucom plod rodil bo zlat.«

Njegovi častilci pod tujim jarmom so postavili Simonu Gregorčiču nagrobnik 8. septembra 1908. in spominsko ploščo rodni »Kmeti hiši« na Vrsnem, kjer so se ta dan zbrali vsi rojaki, ki so bili hvaležni za vse svoje narodno čustvovanje svojemu priljubljenemu pesniku — Simonu. V našem Kobaridu je namreč Simon Gregorčič že takoj prvo leto svojega bivanja 1868. razvil najagilnejše narodno delo. Ustanovil je za cerkveno in narodno petje mešan pevski zbor v katerem je tudi sam prepeval s svojim nežnim baritonom. Že l. 1869. je ustanovil narodno čitalnico s svojim rodoljubnim pobratimom visokoškolcem Gruntarijem in s sestrjo, ki je 1922. l. umrl kot rih-

niški notar v Ljubljani.

Se danes se rad pobaham, da sem v svoji otroški dobi od 8—12 leta stregel pri sv. maši temu »Vrlemu možu«. Saj je tudi moja blagopokojna mama tako rada povedala še nam svojim otrokom, da je bila Gregorčičeva cerkevna in narodna pevka.

Od nas se je preselil pesnik, ljubljence našega trga, v Rihemberk, kjer pa ni bil tako zadovoljen dasi je »Vipavska dolina — lepota sveta«. Žalostno je vzdihoval »Nazaj v planinski raj!«, ker ga ni razumeval konservativni predstojnik župnik Brezavšček in ni bilo »Planinske rože«. Moja sestrčina Ana, najstarejša hčerka Gregorčičeve duhovne matere — sedaj biva v Ljubljani — mi je pravila, da ga je učiteljica Milak Dragojila inkognito obiskala tudi v Rihemberku, a ona io je kot mlada deklica spremljevala na tem potu radi nepotrebnega ljudskega šepetanja. Bila je takrat stara 14 let in je v tihi opazovanju spoznala, da sta si morda pesnik in učiteljica več blizu kot prijatelja s svojimi srčnimi nagneji. Bodi karkoli in kakorkoli, tudi jaz sem zadovoljen, da vem, zakaj pojemo:

»Ohrani Bog te v cveti,
planinska roži ti!«

Tudi Nadiža se mi je priljubila v tem spoznanju, a žal vse njene tajnosti sem doznal šele iz Jadranskega Almanaha. Kobaridci smo se hodili med šolskimi počitnicami že od nekdaj — menda tudi v Gregorčičevi dobi radi kopat v njo in od l. 1923. dalje, sem se ob nji vedno spomnil naročila Dragojile Milek in vzljubil sem to vodo, ker ni izdala, kar je zapovedala ljubezen »Reki« že 1873.

Ti priča, o reka, ljubezni si vroče, zakrij med valove, kar videla si!

Mehkosrčni pesnik je pričel žalovati in zapel je »Slovo od Rihemberga«:

»Tu bival sem nad osam let
in ljub mi je ta krasni svet.«

V 1882. ga že najdemo na Gradišču nad Prvačino, kjer je poslal med svet prvo knjigo svojih krasnih duševnih proizvodov. Zašumelo je po vsem Slovenskem, imeli smo bogato zbirko najlepših rodoljubnih pesmi, ki so nas učile v najčistejši materini govorici vezano besedo, katera še danes ob svoji petdeset in večletnici zveni kakor nebeska struna in pove tujcu, da ne izzveni ta lepota še sto in stoletja iz src našega naroda »Na potujčeni zemlji«. Takrat je to bilo, ko sem bil jaz »peklenšček« v prvem razredu ljudske šole v Kobaridu in kjer sem videval dan za dnem Gregorčičeve poezije l. zvezek v roki svoje učiteljice Dragojile Milek v krasno vezani zlatem obrobljeni knjigi. Brala jih je pred poukom, mnogokrat med poukom in čitala jih je, da na pamet se jih je učila tudi po pouku.

Veliko Gregorčičevo srce je prebolelo Mahničovo obsodbo svoje prve knjige, a kljub temu je 1888. izdal drugo knjigo svojih biserov, katero je založil slovenski mecen Gorup. S tem pesniškim honorariem je kupil naš pesnik mal vinograd in si zgradil še precej čedno hišico na Gradišču, kamor se je umaknil v stalni pokoj in ni ga bilo več med svet. Kogar je kdaj peljala pot iz Gorice po cvetni Vipavski dolini vsaj do Prvačine, se je gotovo ozrl na to hišo, v kateri je pesnil najidealnejši slovenski sin zlate nauke domovinske ljubezni.

Leta 1896. sem bil imenovan za učitelja v Dornbergu in tu sem srečal na cesti nepozabnega dobrodušnega Gregorčičevega častilca ravnatelja banke Slavije, Vatroslava Holza, ki je bil znan po vsej naši domovini kot Ahasver, a meni že pod pisateljskim imenom Prostoplav Kretanov iz študentovskih časov v Kobaridu. Bil je židane volje in povedal mi je ves blažen, da prihaja iz Gradišča, kjer je obiskal svojega velikega prijatelja. Beseda je dala besedo in povedal sem mu, da imam v dornberški šoli med Gregorčičevimi poezijami njegov podlistek izrezan iz »Ednosti

z dnevkó: V Trstu, 13. oktobra 1894., kjer opisuje svoj obisk »Na Gregorčičevem domu« (na Vrsnem), kot spomenico ob petdesetletnici pesnikovega rojstva. Razgovarjala sva se največ o svojem ljubljencu pozno v noč in tisti dan ni šel v Gorico, kamor je bil namenjen. Pri tej priliki mi je dal Vatroslav Holz toliko pobude, da sem se držnil obiskati oboževanega rojaka na Gradišču, ker je poznal moje starše, strice in tete, ker je bil z njimi vedno v prijateljskih stikih ob času svojega bivanja v Kobaridu in šolanja v Gorici. — Bilo je neki četrtek oktobra, — ko je ravno mlado vino kipelo v sodih. Potrkal sem na vrata, odprl mi je sam, imel sem srečo. Bil je prilično zdrav, naslanjal se je na navadno potno zakrivljeno palico, da sem se spomnil na njegovega »Veselega pastirja«. Predstavil sem se mu:

»Kotlarjev iz Kobarida — sedaj učitelj v Dornbergu!«

Stisnil mi je smehljaje roko in rekel: »A Kotlarjev, saj sva v duhovnem sorodstvu, saj je moja duhovna mati Komarčeva. Vaša teta.«

Stopila sva v sobo in izpraševal me je po vsaki boljši kobariski osebnosti. Do trde noči sem bil pri njem in naročil mi je naj pridem še predno pojdem domov na božične počitnice. Razgovor s tako oboževanim pesnikom mi je bil mlademu sanjaču užitek — da, kar najlepše doživetje. Obdelala sva vse družine in njih člane svojega planinskega raja. Izpraševal me je o svojih sodobnikih iz vseh naših gora in silno se je veselil, da sem mu znal toliko povedati o vseh veljavnejših narodnih delavcih tedanje dobe. Naročil mi je pozdrave na vse strani, a najbolj na Komarčeve (Gabršček), Špičkove, (Gruntar), Jeronove (Uršič) itd., ker se on le redkoma spravi iz svoje »kajže v dolino«, kakor mi je imenoval v tem pogovoru svoj dom. Prepovedal mi je nazivanje gospod pesnik in smehljaje odobrill gospod vikar. Prosil sem ga, da bi spesnil primerno pesmico v spomin skladatelju Andreju Volariču, ki je bil tudi sin našega Kobarida in je umrl v Devinu 30. septembra 1895. v 32 letu svoje starosti. Obljubil mi je, da to napravi z besedami:

»Hvaležen sem Volariču, da je ubral lepe pevске zборе na moje besedilo in spšem mu kaj primerne, ko mi pridejo zbrane misli, ker pravi pesnik ni rokodelec, ki sprejema naročila svojih odjemalcev. Škoda ga je Volariča, prezgodaj je umrl zapel bi nam še mnogo lepih pesmi.«

Ta obluba še ni izpolnjena, ako ni kaj v njegovi zapuščini.

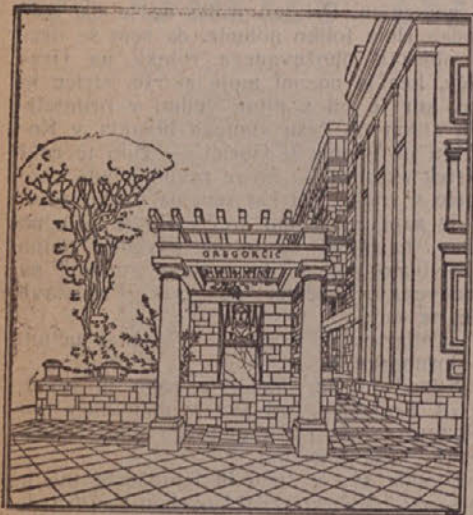
Leta 1901 je bil nevarno bolan in potem je pričel resno misliti na svojo selitev v Gorico. Prodajal je 1903. svoje posestvo za 8000 K in si najel skromno stanovanje v Gorici na Katarinijevem trgu, mi smo ga imenovali tudi Gorišček. Setal je tu in tam po mestu, srečavala sva se v mestu le redko, menda štirikrat sva stopila k Jeleni med razgovorom o planinskem raj in o Kobaridu. Tožil mi je, da so njegove noge trde, da nočejo prav služiti po njegovem ukazu. Nekoč sva ga srečala na Kornju s pokojnim mojim očetom, pozdravila sta se kot najboljša prijatelja in bilo je zopet nekoliko smeha na račun »patakona«. Pri drugi priliki se je zanimal za grob svojega prijatelja pesnika Krilana Josipa Pagliaruzzija in ves skrušen je povdarjal kolika škoda je za naš dom in rod, da je ta nadepljeni mož umrl v tako rani mladosti. Kar ginjen je bil in »modro, mirno, mlo, jasno oko« mu je zasolželo, ko sem mu povedal, da sem si s Krilanovega nagrobnika na domačem pokopališču zapomnil dnevi rojen 26. maja 1859 — umrl 1. marca 1885. Sam je bil pesnik po milosti božji in tudi Krilanu je rekel iste besede »Pepi Pincev je pesnik po milosti božji!« Govorila sva tudi o bogočastju naših prednikov, ki so v Kobaridu molili do 1331 lipe in mrzle studence. Smehljaje mi je rekel, da smo Kobaridci še danes zaverovani v oboževanje lipe sredi trga in studenca Kobariščeka, kateri nas oskrbuje po njegovih besedah z najboljšo pitno vodo na svetu. Povedal mi je, da je zgodovinska resnica, da je bila v Kobaridu križarska vojska verskega inkvizitorja Francesca de Clugia iz Čedad 16. avgusta 1331, kateri je posekal lipo in razkopal studenec, da so naši pradedi opustili to malikovalstvo.

V črtah in potezih njegovega obraza sem čital pri vsakem sestanku neizmerno srčno dobroto, ki obema z najpopolnejšo ljubeznijo vse človeštvo z njegovimi vrlinami in hibami, narod, domovino — že takrat v njegovih besedah Jugoslavijo, planinski raj, rodno vas, domačo trato, kmetško hišo, vaško znamenje, našo goro, dete v zibelki, učenca v šoli, pastirja na planini, sirota brez doma, krepkega moža, nežno dekle, mlado mater, skrbnega očeta, vneta, ga duhovnika polnega ljubezni do doma in roda, vzornega učitelja — značajnega vzgojitelja, vernega prijatelja, odločnega hajduka, hrabrega vojaka, planinsko rožo, svetlo zvezdo, cvetoče drevo, ujetega ptiča ... sploh vse — vse, kar je lepo, blago in dobro v božji prirodi, kar prihaja v stik z vzorčlovekom in njegovim srčnim življenjem. Njegova pesniška duša je bila vedno plameneča, trpeča, ljubeča in vse odpuščajoča, dovzetna za vsako socialno bedo. Njegove pero je bilo nedosežno v vsakem ljubezenskem čustvovanju. Vseh svojih pesniških umotvorih je obogatil srca naših razžaljenih in ponižanih bratov v neodrešeni domovini, da najdejo sedaj v teh težkih dneh silnega trpljenja trdno vero, goreče upanje in nelzčrno vrelo ljubezni v večnem hrepenenju.

Kobarid

VEČER

SIMONA GREGORČIČA
U ZAGREBU

Novootkriveni spomenik Simona Gregorčiča u Ljubljani

Prigodom 30 godišnjice smrti Simonu Gregorčiču održala je omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu 28. augusta u 8 sati na večer u društvenim prostorijama članski sastanak s predavanjem i recitacijama, koji je bio posvećen Simonu Gregorčiču, goriškom slav-
čeku.

Predavanje je održao Boris Pegan. U svome je predavanju Pegan istakao život i rad Simona Gregorčiča.

Gregorčič je najpopularniji slovenski pjesnik. Njegove se pjesme i danas cijene i rado se pjevaju. Simon Gregorčič je sin siromašnih roditelja koji su imali malo gospodarstvo. Djetinjstvo provodi u rodnom mjestu. On je svoj kraj jako zavolio. To najbolje vidimo u njegovim pjesmama, gdje je opjevao idilični i planinski život svoga kraja. Pošto je bio siromašan, odlučio da se posveti svećeniškom zvanju. Gregorčiču se kao svećeniku pružila prilika da vidi kako živi naš narod, tj. seljak. Vidio je nepravdu koja se čini našem narodu — seljaku. Traži načina kako bi svom narodu pomogao. Ali od starijih niko ga ne razumije. Njega razumije samo omladina, koja je s oduševljenjem čitala i pjevala njegove pjesme, te ga je s punim pravom nazvala »goriški slavček«, a njegovu zbirku pjesama »zlatna knjiga«. Omladina ga veliča, a njegovi pretpostavljeni proganjaju. Biskup Antun Mahnič je oštro napadao Simona Gregorčiča i njegove pjesme. Biskup je čak i naziranje Gregorčiča i njegove pjesme proglasio kao protivno katoličkom životu tako je Gregorčiča ojadilo, da je izgubio volju za pjesničko stvaranje. Gregorčič se povukao u zatišje i živio je kao »kmet-poet« na svojem malom imanju. Budući da je bio bolestan, bez ikakve liječničke pomoći, preselili se 1903. godine u Goricu, gdje umre 1906. godine.

Osnovna misao u njegovim pjesmama je dužnost, saučesće za narod koji trpi, velika težnja za domaćim bregovima, za izgnanost seoskom i djetinjstvom idiličnom srećom, sve to zavito bolom čovjeka, koji se prevario u svojim idealima, u svijetu i u ljudima, pa duboka i neslomljiva ljubav za pogaženi slovenski narod i za cijelo čovječanstvo.

Nakon predavanja, koje je bilo pažljivo saslušano, recitirao je Pirih nekoliko pjesama Simona Gregorčiča. Nakon vrlo uspjele recitacije razvila se vrlo lijepa diskusija.

Članski sastanak je bio vrlo dobro posjećen, što nam opet služi za dokaz da se istarska omladina opet probudila i da je započela aktivnim radom.

(d t-ić).

ZBRANI SPISI
DR. KLEMENTA JUGA

V založništvu Planinske matice u Ljubljani so izšli »Zbrani spisi« pokojnoga filozofa dra Klementa Juga, našega rojaka, doma iz Solkana pri Gorici, ki je 11. avgusta 1924 tragično končal svoje življenje v severni triglavski steni.

Knjiga obsega poleg načelnega članka »O smotru alpinizma« začetniški opis ture »Trije krti v snegu« in serijo planinskih potopisov »Na Jalovec«, »Plezalne ture v vzhodnih Julijskih in Kamniških planinah« ter »Zadnje plezalne zapiske«. Knjigi je napisal uvod pokojnikov prijatelj dr. Vladimir Bartol, ki je posvetil spominu pokojnega Jure že več svojih leposlovnih spisov. S to knjigo se je slovenska javnost odločila spominu mladega človeka in misleca kremenitega značaja in močne volje, ki bi nam, če ne bi gore prezgodaj terjale njegovega življenja, dal še veliko delo o planinah, na katere je bil navezan z vso svojo dušo.

Knjigo našega rojaka priporočamo našim čitateljem da si jo nabavijo, in se tako oddolžijo spominu tako zgodaj in tragično preminulega slovenskega ideologa. (Agis).

Naš narod v Julijski Krajini

PO NEMŠKIH PUBLIKACIJAH

Nemci sami se vedno hvalijo po svetu, češ da so silno stvarni in temeljiti v svojih spisih in delih, in še vedno se dobi med nami ta ali oni, ki veruje celo bolj tej nemški »temeljitosti« kakor lastnim očem in ušesom. Kako je zadeva v resnici, ve vsakdo, ki je nekoliko točneje proučeval te nemške spise in razprave, zlasti pa one iz povojne dobe. Toda rekord v netočnosti ima gotovo pravkar izšli Brockhausov atlant (Der Brockhaus Atlas, Die Welt in Bild in Karte), ki ga je izdala sicer znano založništvo Brockhaus v Leipzigu.

Ne moramo se niti dotakniti posebnosti v tem atlantu, ki jasno pričajo o njegovi tendenčnosti in velenemski propagandi. Tako je n. pr. na kartah 104 do 107, ki prikazujejo industrijo v Srednji Evropi, vse ozemlje, kjer bivajo Nemci, belo v nasprotju z ostalim ozemljem, ki je črtno. Nemško ozemlje na teh kartah obsega poleg Nemčije tudi vso Avstrijo, veliki del Češke, Švice in Italije, razne predele Poljske, in Francoske ter ves Luksemburg. Seveda je vključen tudi trikotnik ob Dravi na jugoslovanskem ozemlju. Še bolj značilna je karta 109, ki predčuje prometne ceste v »Deželah Nemške države«. Kot tako dežele sta vsaj po barvah prikazane tudi Avstrija in večji del Švice.

Naravnost preseneča pa čitatelja karta 120-121, ki prikazuje, kako je nemstvo razširjeno po svetu. Gori opisano nemško ozemlje je pobarvano intenzivno rdeče. Todi skoro ravno tako nemško izgleda tudi vse ozemlje Jugoslavije, posebno še ves hrvatski in srbski del.

Spricho take »temeljitosti« in »točnosti« knjige se ne smemo čuditi, ako je vsa jugovzhodna Srbija celo še tostran Niša bolgarska. Tudi izkazuje ta karta

samo na jugoslovanskem ozemlju in v neznatni meri na grškem »makedonce«.

O površnosti pa priča še samo imenonoslovje. Na eni karti čitaš n. p. samo Agram, na drugi Agram in v oklepaju Zagreb, na tretji pa obratno, Beograd je prikazan kot glavno mesto »Stare Srbije« in Jugoslavije.

Silno površna je tudi karta 250 o gospodarstvu Jugoslavije.

Nas seveda še posebej zanimajo karte, ki prikazujejo narodnostne prilike v Julijski Krajini. Teh je v knjigi celo več, toda kakšne so! Po karti 117 (Razdelitev jezikov v Srednji Evropi) je skoro vsa Julijska Krajina italijanska. Italijanska je vsa zapadna in vzhodna istrska obala, hrvatski je samo ožji otok v sredini, ki je po še ožjem traku v zvezi s hrvatskim ozemljem onstran državne meje. Ves Kras, Notranjska in Goriška so italijanska, le tupatam so naseljeni Slovenci, Furlani pa segajo kar čez Sočo in bivajo na vsem ozemlju Julijske Krajine severno od Idrije. Pač pa

sta popolnoma hrvatska otoka Krk in Cres.

Docela nasprotno priča karta 254 (Razdelitev jezikov v južnovzhodni Evropi). Tudi po tej karti je Istra po večjem delu italijanska, docela italijanska pa sta otoka Cres in Krk kakor sicer tudi večina otokov Dalmacije.

Da gre pri tem v glavnem za skrajno površnost in malomarnost izhaja najbolje iz dejstva, da ima atlant še eno karto, namreč karto 204 (Jeziki v Alpah), ki prikazuje jezikovne prilike v Julijski Krajini po dejanskem stanju.

Od knjige, ki hoče veljati za resno in ki bo bržkone šla po vsem svetu bi morali pričakovati večjo točnost in temeljitost. Žal pa vse te pomanjkljivosti ne bodo preprečile, da ne bi knjiga stala na vidnem mestu v izložbah naših knjigarn. Da, Nemci so bili res temeljiti, temeljiti namreč o obdelavi našega duha, tako da je še veliko naših ljudi zaverovanih v njihovo nezmotljivost

L. Č.

Jezikovna karta Julijske Krajine

V kratkem izide Jezikovna karta Julijske Krajine, ki jo je pripravil naš publicistični odsek. Karta bo v merilu 1:300.000 ter bo približno 90 cm visoka in 60 cm široka. Prikazala bo v osmih barvah jezikovno stanje v Julijski Krajini in Zadrski pokrajini po stanju ob ljudskem štetju 1. 1921 in po politično-upravni razdelitvi dežele ob koncu 1936. Na karti bodo označene pokrajinske, sodne in občinske meje. Barva ozemlja posameznih občin ustreza relativnemu številu Slovencev in Hrvatov nasproti Italijanom, Furlanom in drugim. Veli-

kost kvadratov, ki predstavljajo sedeže občin, pa prikazuje absolutno število prebivalcev, tako da ustreza karta vsem sodobnim zahtevam podobnih publikacij. Na robu karte bo seznam občin po pokrajinah z našim imenom in sedanjim italijanskim nazivom. Karta izide v hrvatskem in slovenskem jeziku. Opozarjamo že danes, nanjo naša društva in vso javnost. Pripominjamo, da bo cena karte kljub večbarvni litografiji poceni. Podrobnejše podatke prinesemo v eni prihodnjih števil.

Pot v razočaranja

Prišla je ura ko se moraš poslavljati od svoje rojstne grude. Teško se oziiraš po vsaki malenkosti, po vsakem kamenčku in po vsem kar veže tvoj spomin. Treba je oditi. Še enkrat se žalosno ozreš po vsem kar je tvoje. Bliskovito obudiš spomin na tvojo mladost, na prijatelje in znance, na dom in na ves narod, ki ga puščaš za sabo. Odhajaš in v sebi nosiš sledove bojev za svoj rod in svoj jezik. Nisi padel, onemogel si pred tisoč in tisoč krat močnejšim sovražnikom. Ne moreš ostati dalje, vzeli so ti vse, si razorožen in prisiljen si v stran, ne, da rešiš sebe ampak, da dvigneš plamenico vdanosti in vernosti za jutrišnji še hušji boj. Greš, da se priključiš trumam onih, ki menda kot ti čakajo na junaški mejdan, da se pridružiš tistim, ki kot ti so polni zanosa in vere v osvobojenje.

Kam? Kam če ne v prosto in svobodno domovino. Saj tam je tvoj veliki dom, tvoja velika mati, ki rada sprejme svoje trpeče sinove v svoje naročje, da jih bodri v junaštvu, da ji otmejo še one njene sinove po kateri plače in, ki jo komaj poznajo.

Komaj prestopiš prag se radostno nasmejiš, ker si na tleh tvoje tako težko željene domovine. Koliko upanja je v tem trenutku v tebi in koliko nad, da bi se uresničile tvoje želje. Prosto dihaš in se razgibaš. Gledaš na vse strani in vse se ti zdi lepo, najlepše kar lahko vidiš. Nikoli ti ni dovolj. To in še to bi hotel vedeti, to in še to si želiš. Hotel bi, da bi ti neprestano govorili o veliki materi, ki jo tako ljubiš. Mine nekaj dni in prvo navdušenje začne izginjati, prijatelji in znanci nimajo več časa za te, da bi te poslušali, da bi odgovarjali tvojim vprašanjem. Vse hiti po delu in zaslužku. Ti si tudi med njimi in po nekaj dneh se spomniš, da ti je treba kruha in strehe. Tu nisi več doma, kjer ti je mati pripravila borno skledo juhe in ti s tem preganjala skrb želodeca.

Tudi ti hočeš dela, hočeš kruha. Povprašuješ, iščeš, pišeš na vse strani, da te usli-

šijo in ti zagotovijo obstanek četudi grenak. Končno, glej srečo! Pozovejo te, da nastopiš delo. Vesel si in vse žari iz tebe. Kako bo lepo sedaj. Kruh imaš, po kruhu pa delo, delo in vedno delo za narod, za one, ki še čakajo...

Predstaviš se na delo. Šef te z ostrim pogledom ogleduje, mudi od nog do glave. »Hm, emigrant ste.« Čakaš kaj bo sedaj. »Emigrant«, no saj to ti ne bo v škodo, morda pa je šef še ponosen, ker je zvedel tvojo preteklost in te bo tem raje zaposlil.

»Pridite prihodnji teden, s prvim nastopite službo.«

Vrneš se ob določenem roku, prepričan, da si sprejet. Čakaš na šefa, da ti določi mesto. Pride in te pozove v svojo pisarno. Morda radi navodil si misliš. Dolg in mučen molk. Končno, gospod šef vstane. »Also, mi Vas ne moremo zaposliti, začne. Teško boste zmagovali naše delo. Potem pa Vaša preteklost, ah, ta preteklost, kaj se pa brigade z gotovimi stvarmi, ki niso za Vas. Veste, moje podjetje je internacionalno, mi imamo zveze z Avstrijo, Nemčijo, ... Italijo. Mi se ne moremo kompromitirati. Saj ste še mlad in boste že kje drugje kaj našel. Pa zapomnite si, ne pečajte se s postji, ki niso za Vas. Vi ste gost v Jugoslaviji.«

Odideš, težko zadet. Ranili so te kar ti je najsvetejše. Nočejo vedeti, da je še tisoče in tisoče bratov onstran meje, ki radi njih trpe. Barantajo. Internacionalni kapital! Ah, da, saj res: denar sveta vladar.

Tavaš in iščeš človeka, ki čuti in misli kot ti. Premišljuješ če si ali nisi v Jugoslaviji, če je to tvoja mati ali mačeha.

Ušesu pa ti neprestano brenče one besede: »... internacionalno podjetje, se ne moremo kompromitirati...«. So oni ki gospodarijo, četudi tuje v Jugoslaviji. Imajo denar, kdo jim more kaj. Quis contra nos?, vzklikajo.

Kako dolgo še?

Drt.

I CIGARETE PROTIV
ČEHOSLOVAČKE

Jedan tipičan način njemačke propagande protiv Čehoslovačke zapažen je ovih dana.

U tvornici duhana u Dresdenu izrađuju se cigarete »Sport«. U svaku kutiju prilažu se slike. Do nedavna su te slike bile različite, ali bez političke tendencije. Sada je stvar drugačija. Sve slike u kutijama imaju političku tendenciju uperenu protiv Čehoslovačke republike. Jedna slika na primer prikazuje ljude, kako rade na polju i kako im se čehoslovački vojnici smiju. Druga slika prikazuje trošnu zgradu — tobože njemačku školu. Treća slika pruža »dokaz« kako Čehoslovaci gospodarski iskorišćuju Nijemce. Propagandističke su slike izrađene tako, da na naličju nose tekst, koji je uperen protiv Čehoslovačke. Slike su sve od reda neprijateljske, a tekst po mogućnosti još i više. Slike izrađuje tvrtka Karl Werner u Reichenbachu.

Ti Čehoslovaci su zbili budale kada ne ču da se priklone Hitleru, koji bi, eto, i s cigaretnim kutijama čuvao čehoslovačke granice.

PROFESOR IVAN KOŠTIAL
ŠESTDESETLETNIK

27. julija t. l. je praznoval svoj šestdeseti rojstni dan prof. Ivan Koštial, slovenski jezikoslovec in profesor na gimnaziji v Novem mestu. Prof. Koštial je svojčas služboval v Gorici in na učiteljski v Kopru, kjer se je šolalo veliko število naših dijakov. Učitelji, ki so tamkaj študirali, so ga ohranili v najboljšem spominu. Jubilantu tudi mi iskreno čestitamo! — (Agis).

Krušne moke zmanjkuje

Ilirska Bistrica, avgusta 1937. (Agis). Pri nas že 10 dni primanjkuje krušne moke. Vse urgence trgovcev so zaman. Že dvakrat so se meročajni činitelji obrnili na prefekturo na Reki s prošnjo, da bi ukrenila potrebno. Trgovci so dobili nalog, da smejo prodati le po pet kg moke na družino. Zaradi pomanjkanja moke je zmanjkalo tudi kruha in peki že nekajkrat niso mogli postreči svoje odjemalce.

IZJAVA ZAHVALNOSTI

Povodom smrti moje neprežaljene supruge Erne, smatram za svojo dužnost iz sveg srca zahvaliti se svima onima, braći emigrantima, koji se u časovima tuge i boli stavljše na raspolaganje meni kao i ostaloj rodbini.

U prvom redu neka je bratska i duboka zahvalnost gdji Mariji Bauer, vjernoj prijateljici mile pokojnice, koja je kroz cijelo to vrijeme, ostavivši sve svoje, učinila svima nama usluge, za koje nemam riječi da izrazim svoju zahvalnost. Istotako i njezinoj kćerci gdjici Silviji i suprugu Antunu, koji je ostavivši svoju službu, stavio se na raspoloženje svima nama.

Topla i bratska zahvalnost neka je Udruženju istarskih emigranata »Orjem« u Novom Sadu, koje je na odar mile pokojnice poslalo prekrasan vijenac kao prvoj svojoj članici, nadalje gg. direktoru i činovnicima Ljubljanske kreditne banke, podružnice u Novom Sadu te namještenicima Okružnog ureda za osiguranje radnika, Novisad, koji na odar pokojnice poslaše također svoje prekrasne vijence. Toplo se zahvaljujem svima onima, koji odar moje mile Erne okitiše brojnim vijencima i bezbrojnim buketima svježeg cvijeća, kao i svima onima, koji je otpratile do hladnog groba, u prvom redu članstvu društva »Orjem« i ostaloj braći emigrantima iz Julijske Krajine.

Posebnu zahvalnost izjavljujem predsjedniku »Orjema« g. Bronzinu Valerijanu, nadalje gg. Tihomiru Cukonu, te braći Antunu i Josipu Baueru, odbornicima društva »Orjem«, koji zemne ostatke drage pokojnice odneseše do vječnog počinka.

Zahvaljujem se toplo i mnogobrojnim prijateljima i zemljacima, koji mi izraziše svoje bratsko saučesće.

Svima neka je još jednom topla i bratska zahvalnost, a pokojnici, našoj dragoj i neprežaljenoj Erni, koja je meni za vrijeme svoga života bila ne samo drug i suputnik u životu već i hrabar i neustrašiv saradnik u našoj emigrantskoj borbi, neka je vječan pokoj i spomen među nama i neka joj bude lahka ova gruda zemlje, daleko od kraja, gdje je ugledala svijetlo života, a koji kraj je toliko voljela.

Novi Sad, 31. VIII. 1937.

Ljubo Juričić, čin.

SMRT NAŠE ROJAKINJE V REKI
BOSNI

Dne 26. julija t. l. je našla smrt v valovih reke Bosne pri Zenici naša rojkinja 19-letna Stefanka Kenda, rojena v Idriji. V Zenico se je priselila z očetom že v letu 1931. Pokojnica je sestra Vladimira Kende, ki je bil obsojen od fašističnih oblasti na 18 let ječe in je zaprt v rimskih zaporih.

Kako je bila pokojna Stefanka priljubljena med tukajšnjimi priseljenci in domačini je pokazal pogreb, katerega so se udeležili vsi člani emigrantskega društva »Gortan-Bazovica« in veliko število drugih meščanov.

Pokojnici naj bo lahka zemlja, prizadeti družini naše iskreno sožalje!

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Iz Ljubljane je prispel v Trst beogradski nadškof mons. Učič. Prenočeval je v tržaški škofiji, kjer je bil prijazno sprejet. Iz Trsta je odpotoval na Sušak.

— Prizivno sodišče v Trstu je obsodilo trgovca Uberja Ivana na 6 mesecev ječe in zaprtje trgovine tudi za 6 mesecev pogojno in da se mu ne vpiše v kazenski list, zaradi stečaja. Ker pa je Uber že plačal in poravnal vse svoje dolge, mu bi morala kazni odpasti. Toda prizivno sodišče v Trstu je potrdilo obsodbo prve instance. Kasacija v Rimu pa je upoštevala njegov rekurz in razveljavila obsodbo.

— V Trstu so se vršile v drugi polovici avgusta velike mednarodne regate. Za tekme se je prijavilo poleg najštevilnejših Italijanov, tudi mnogo Nemcev, Austrijcev, Belgijcev itd. Iz Jugoslavije je prišel samo kap. Drašković, z jahto »Polet«, čeprav je bilo mnogo drugih jugosl. tekmovalcev najavljenih. V tekmi z jahtami je zmagal kap. Drašković.

— Neznanci so napadli 30letnega Kristana Josipa, ko je ravno prislonil kolo na steno, da bi se podal v gostilno. Udarili so ga po glavi, da je obledel nezavesten. Dognali so, da ima počeno lobanjo.

— U Pobegima i Čezarju kod Kopra je bilo uhapšeno desetak ljudi pod sumnjom da su izvjesili jedne noći u Pobegima crvenu zastavu.

— Zaradi ponesrečenega udara s kladivom je bil teško ranjen pri delu Ferluga Roman, star 24 let, doma iz Konkonela. Kladivo je odletelo v čelo in povzročilo veliko rano. Njegovo stanje je nevarno.

— Karabinerji iz Sežane so te dni prišli zločinca Miroslava Scherpo(?), ki je dolgo časa strahoval kraško prebivalstvo. Je to dvajsetleten mladenič, atletsko razvit, ki ima med drugim na vesti ubojstvo Ivana Benčine, o katerem smo svoječasnno pisali. Takrat je mislil, da se bo polastil lepe svote denarja, ker je bil Benčina ravno tistega usodnega dne na sežanskem sejmu in je prodal par volov. Toda zaradi varnosti je pokojnik izročil denar svoji hčeri in je pri sebi obdržal le majhno vsoto. Karabinerji so z veliko vztrajnostjo iskali storilca, preiskali vse gozdove in gmajne, toda zviti tolovaj se jim je znal vedno izmuzniti. Ko so nekoč karabinerji obkolili hišo je v zadnjem trenutku ubežal iz nje popolnoma nag. Drugi jim je vbežal v bližini Boršta, ko se je peljal z motorjem ter streljal na karabinerje.

— V Sovodnjah pri Gorici je šofer Guerrino Venturini zletel z avtomobilom, v katerem se je peljala še ena oseba, s ceste v Sočo. Ker je bil avtomobil odprt, sta hitro skočila iz njega in se tako rešila samo z malimi praskami.

— Ladislav Pahor iz Sovodnj in Bruno Brumat iz Gorice, uslužbenca pri mehanični delavnici Sacchetti, v Gorici sta dobila težje opekline po vsem telesu zaradi eksplozije bencina.

— U predvečerje sv. Cirila i Metoda zorjeli su kresovi u Zabčama. Traže se »krivci« na sve strane.

— Na križišču pri Ločniku (Gorica) je postal žrtev avtomobilske nesreče 54letni kovač Angel Peršič. Ko se je približal avtomobilu, ki vozi med Goricom in Palmanovo, se je Peršiču nenadoma pokvarilo krmilo, nakar ga je podrli blatnik in vrgel pod kolesa. V goriški bolnici je kmalu nato izdihnil.

— Videmski nadškof monsg. Nogara je obiskal Sveto Goro. V Gorici ga je sprejel Margotti.

— V Saležu pri Zgoniku je gorela hiša Amalije vd. Škrk. Poklicani so bili tržaški gasilci, ki pa niso mogli skoro ničesar rešiti, ker je že skoro vse požar vničil. Škoda je precejšna.

— K zdravniku se je morala zateči Alojzija Breščakova iz Bat, ker je padla z motokicla. Ko jo je Franc Pisk peljal na motorju v Ravne je Breščakova nenadoma zgubila ravnotežje in padla na tla. Pisk pa tega ni hitro opazil in je vozil naprej. Šele po nekaj kilometrih je videl, da nima več spremljevalke. Vrnil se je nazaj pobral Breščakovo in jo peljal k zdravniku. Zadržala je veliko rano na levi nogi in zlomila dva zoba.

— Goriški grad je sedaj v popravilu. Dela si je ogledal tudi prefekt. Renovirali ga bodo v stari obliki in napravili bodo tudi lepši dostop iz mesta.

— Goriškemu podočastu advokatu Pascaliu je maršal Badoglio poslal telegram ob priliki 21-letnice prvega italijanskega pohoda v Gorico. Telegram se začneja takoj: »Mučeniška Gorica je neusahljivi svetlinik italijanstva«.

— Od 8—15 avgusta t. l. so umrli v Gorici: Ipavec Amalija 25 let, Faganel Ivan 11 mesecev, Gostiša Antonija por. Mozetič 66 let, Pavšič Anton 31 let, Dobravec Marija 43 let, Mavrič Andrej 72 let, Hvalica Alojz 47 let, Jurca Josipina 77 let.

— V vlak u ki vozi iz Trsta v Gorico je bil okraden potnik Josip Milasnič iz Ilirske Bistrice. Ko se je za trenutek oddaljil iz svojega kupeja, so neznanci pretajali njegov denar in mu vzeli denarnico s 1.800 lirami. Milasnič je tatvino javil karabinerjem v Gorici. Sumi se, da sta ga okradla dva neznanca, ki sta vstopila v vlak v Trstu.

— V škednju pri Trstu je umrla dne 25 avgusta gđa Josipa Godina, vdova po Bernardu Godinu, soustanovitelju »Gospodarskega društva« v škednju in »Marije Trebec-Godina, voditeljice vrtnarice bivšega Ciril Metodovevega otroškega vrtca v škednju pri Trstu.

VIJESTI IZ JULIJSKE KRAJINE

PODEŠTAT PRODAO OPĆINSKU ŠUMU

Kako je nastojao zaslijepti narod obojenim pločicama u crkvi

Vodice, septembra 1937. — Da se u našoj općini vodi loše gospodarstvo i da naše općinski faktori nastoje, kako bi nam uništili i oduzeli još ono malo, što nam je ostalo, lako su nas do sada do skrajnosti iscrpili, vidi se po ovom slučaju kojeg ćemo opisati.

Mi smo kraj samog sela imali zasadijenu vrlo lijepu borovu šumu, koja je ne samo krasila selo, nego je i štitila od vjetrova i drugih vremenskih nepogoda. Ova se šuma protezala uz cestu prema Golcu u dužini od dva kilometara. Šuma je bila zasadijena pred pedeset godina i sačinjavala je veliku vrijednost. Unatoč toga naša lu je općina prodala jednom talijanskom trgovcu, koji ju je posjekao. Kod ovog rada bilo je zaposleno nekoliko naših ljudi i to samo kod

sieče, dok za prevoz ovog drveta je taj trgovac upotrebljavao svoje kamione.

Sigurno je da je netko od naših općinskih faktora imao poderane džepove, jer mi ne znamo, kako se prodala, a niti za koliko svotu ta naša šuma. Da nas seljake naša općina zaslijepti nečim, dala je opet jednom talijanskom poduzetniku postaviti u našu crkvu novi pod od pločica, a te pločice složene u tri boje prikazuju tal. zastavu. Napominjemo da je ovaj novi pod postavljen bez ikakve potrebe, jer naša crkva, koja je zidana pred stotinu godina, bila je popločena od velikih i vrlo lijepo izrađenih kamenih ploča, koje su bile vještite, tako da mi danas trpimo dvostruku štetu, ier pločice, koje su sada postavljene neće biti trajne, a mi ih plaćamo, i izgubili smo onako lijepu šumu.

12.000 lir primankljaja na obćinskom uradu

Prem, avgusta 1937. (Agis). Na tu-kajšnjem obćinskom uradu je bila osem let nameščena kot obćinska uradnica neka Milka Trojer, doma iz Trnovega. Še preden je prišla k nam je službovala v Jablanci in je že tam slovela kot nemoralno dekle, ki ni niti preveč za to skrbela, da bi bilo delo v pisarni v redu. Toda z močno zaslonbo na prefekturi ji je uspelo dobiti prosto mesto na našem obćinskom uradu. Tudi pri nas, bodisi v pisarni bodisi izven nje se je kmalu znašla. S sladko besedo in pretirano prijaznostjo je skušala pridobiti zaupanje naših ljudi, kar ji je deloma tudi uspelo. Vendar so imeli zlasti zadnje čase obćani večkrat prilike ugotoviti, da ji ne smejo prav ničesar verjeti. Ponovno so ostali ljudje samo z obljubami, mnogokrat pa tudi brez plačane denarja in brez dokumentov ali kartoli bi imeli dobiti. Pred nedavnim je odpovedala službo in odšla na Reko, kjer bi se imela poročiti z nekim reškim advokatom. Na njeno mesto v obćinski urad je prišel uradnik, Slovenec, doma iz Knežaka, ki je kmalu ugotovil nerednosti in končno tudi razne primankljaje, ki znašajo skupno baje nad 12.000 lir. Primankljaj bo deloma menda sama plačala, deloma pa njen že-

nin, kateremu pa kot zgleda, zadeva s primankljaji prav nič ne ugaja.

Kot nam je na eni strani žal, da moramo poročati take neljube zadeve o našem človeku, moramo z druge pribiti potrebo, da se taka dejanja pošteno kaznujejo. Omenjena uradnica se je obnašala napram obćanom kot absolutni gospodar na obćinskem uradu. Za vsako uslugo, ki jo je naredila posamezniku, si je znala preskrbeti dobro plačilo. Ko so ljudje po zimi klali, je pod pretezo, da mora meso pregledati obćinski zdravnik in kaj še vse, sprejemala tudi od revežev večje količine prašičjega mesa. Pa tudi sicer ima vsepolno dejanj na vesti. Bržkone se bodo sedaj začeli oglašati tudi posamezniki in zahtevati razna pojasnila in povračila.

Omenjena obćinska uradnica je bila ena izmed redkih naših uradnikov, ki so šli po poti, po kakršni hodi večina priseljencev. Pred leti je imela tudi potni list za Jugoslavijo in je večkrat zahajala v Ljubljano in Zagreb, a nihče ni vedel po kaj.

Ni potrebno h koncu še pripomniti, da so se obćani oddahnili, ko so zvedeli, da odhaja.

Tek sada se doznalo za smrt Ribarić Ivana iz Vodica

kolega je vojnički kamion usmrtio kod Vodnjana još u maju mesecu.

Vodice, augusta 1937. — Ribarić Anton je u mesecu maju otišao u Pulu k svome bratu, koji ima u via Ema trgovinu drva. Od tog brata je otišao da posjeti i drugog brata, koji je na radu u selu Juršićima, ali na cesti između Vodnjana i Juršića, naletio je na njega jedan vojnički teretni auto i na mestu ga usmrtio. Nakon ove nesreće, odvezli su ga natrag u fašističku kasarnu u Vodnjana, a drugog dana je bio pokopan bez ikakvih ceremonija.

Nitko nije znao od kuda je rodom i nitko nije bio obaviješten, jer su mu nakon ove nesreće bili oduzeti svi dokumenti. Za njegovu smrt nije se znalo preko tri meseca, jer njegova žena je mislila, da se nalazi kod brata u Puli, a ovaj pak misleći da je kod kuće, nije se zanimao više za njega, dok treći brat nije o tome znao ništa. Napokon je njegova žena, ne sluteći nikakvo zlo, pisala šurjaku u Pulu neka reče mužu da dodje kući. Sada je nastala zabuna i potraga za njim. Žena sa još jednim čovjekom išla je u Pulu i tu su doznali, kuda je on otišao. Svi su se uputili u Juršiće k trećem bratu, ali on nije o tome znao ništa, pa su otišli sve četvero u Vodnjana karabinjerima, i tek tada su doznali za nesreću, koja ih je snašla.

PROMET V TRŽAŠKI LUKI

Po pisanju tržaških listova, se je promet v tržaški luki precej povećal. V prvem poljetju 1936 so

	uvozili:	izvozili:
po želenici	3.598.966 kv.	3.097.572 kv.
po morju	6.888.928 kv.	3.474.309 kv.

skupaj: 10.487.894 kv. 6.561.881 kv.

Skupni promet znaša torej 17.059.775 kv. pripomniti je treba, da je bilo to v času sankcij. Za letošnje prvo polovico leta pa je znašal

	uvoz:	izvoz:
po železnici	3.598.966 kv.	3.097.572 kv.
po morju	9.864.284 kv.	5.639.498 kv.

15.528.821 kv. 10.554.654 kv.

Skupno je znašal letošnji promet v prvi polovici leta 26.083.545 kv.

KOMEMORACIJU BAZOVIČKIH ŽRTAVA

priredjuje društvo »Istra« u Zagrebu u subotu, dne 4. o. mj. u 8 sati naveče u Hrvatskom učiteliskom domu, Trg Kralja Aleksandra broj 4.

MALE VIJESTI IZ JULIJSKE KRAJINE

— Teško poškodbo je dobil Ivan Uršič, star 28 let iz Banjšice, ko je prijel za cev napolnjeno z želatino, ki je eksplodirala in mu odtrgala levo roko.

— Požar je uničil Hledetu Mariju, stanujočemu v ulici Svete gore v Gorici, skoro celo hišo z opravu, kakor tudi najemnici Tereziji Vuga. Škoda znaša 7.000 lir.

— Karabine-ji so prijavili oblastem Skupka Miroslava, starega 20 let iz St. Vida nad Vipavo radi kraje. groženi ter rabe orožja. Ko so ga hoteli aretirati, je nameril na agente revolver in se počasi oddaljeval, nakar jim je zbežal. Dogodek je precej zanimiv in se je naglo razširila vest o njem. Skupek, za katerim je bila izdana sodna tirailica se je nahajal v času, ko so ga hoteli aretirati v hiši Stanka Kobala. Policijski agenti, ki so obkolili hišo in prišli v stanovanje, so bili presenečeni, ko jim je Skupek z orožjem v roki zagrozil, da jih pobije, če se kdo gane. Iznenadeni nad tem, niso agenti mogli preprečiti bega tatu, ki se je s hrbitom proti vratom umikal in na pragu naglo skočil na dvorišče ter brez sledu izginil. Še sedaj ga iščejo brez uspeha.

— Goriški prefekt Prazzi je obiskal Šempas in se pozanimal za stanje kmetov, obćinske uprave itd.

— Na Slapu Idrja sta trčila dva avtomobila in se prevrnili pod cesto. Težje jo je izkupil samo šofer Alojz Borgo iz Gorice, ki si je polomil nekaj reber.

— Ko je 17 Konstantin Trpin iz Vrtože kopal, je zadel s krampom na granato skrito v zemlji, ki se je razpočila in ga zelo težko ranila.

— Velik spomenik, ki bo obenem grobnica, bo kmalu končana na Oslavju. V nje-ga bodo spravili 50.000 padlih vojakov.

— Na Reki se je z motorjem ponesrečil Jože Hrabar. Preskušal je nov motokicli in pri tem zadel v avtomobil. Hrabar je ostal z zlomljenimi nogami, njegov tovariš, ki je bil z njim na motorju, pa je dobil tako močne poškodbe, da najbrž ne bo ostal pri življenju. Motor se je pa vžgal in zgorel.

— Goriška kvestura je prijavila oblastem Urško Vončinovo por. Strukelj iz Gorice zaradi mazaštva. Njenemu zdravljenju so prišli na sled po neki Genovefi Valdevit, ki je imela splav. Na podlagi preiskave so dognali, da se Vončinova ukvarja z nedovoljenim zdravljenjem na podlagi lastnih zdravil. Za želodčne bolečine je uporabljala kuhane velike mravlje in bezgov sok, za oči pa je predpisovala »žavbo« iz strupenih gob in masti merjasca.

— »Giustizia e Libertà« prinaša v svojih poslednjih številkih resolucijo s podpisih intelektualcev, v kateri ostro obsojajo postopanje fašizma ob priliki umora bratov Karla in Nelli-ja Rosselli. Resolucijo podpisujejo predvsem pisatelji, umetniki in drugi.

— Italijanski konzul v Aleksandriji je zahteval izgon dr. Gaetana Protana radi antifašističnega nazora. Oblast pa mu je odgovorila, da ga samo radi tega, ker zagovarja svoje politične ideje ne more izgnati in se posluževati proti uglednemu človeku, kot je dr. Protano, takih mer.

— Predsednik obćine v Sidneyu (Avstralija) je obvestil slavnega italijanskega tenorja Tito Schippa, da mu bo prepovedal gostovanje, če bo pozdravil obćinstvo na fašistovski način.

— Italijani, ki vzamejo domačinke v Abesiniji, dobe od enega do pet let ječe.

— »La voce degli italiani« prinaša vest, da so italijanske protifašistične jetnike pripeljali iz Španije v Italijo, kjer so baje enega že ustrelili.

— Nekj londonski listovi javljajo da su se Engleska i Francuska saglasile da prilikom zasjedanja Društva naroda u jeseni verifikacioni odbor ne primi pretstavnika Negusa.

— Povećana trgovina Italije sa njenim kolonijama. Uvoz Italije iz njenih kolonija porasao je u prvom polugodištu 1937 na 135 milijuna lira, prema 72 milijuna lira za prvih šest mjeseci 1936. Izvoz Italije u njene kolonije se u tom razdoblju povećao od 886 milijuna na 1474 milijuna lira.

— Povećana pasiva talijanske vanjske trgovine u prvoj polovini 1937. Prema podacima Centralnog statističkog ureda u Rimu, iznosio je talijanski uvoz u prvoj polovini 1937 godine 6.936 milijuna lira, a izvoz 3.777 milijuna lira. Talijanska bilanca vanjske trgovine u prvoj polovini o. g. pasivna je dakle sa 2.159 milijuna lira. U istom periodu prošle godine, pasiva je iznosila svego 1.532 milijuna lira.

KONFINACIJE

Gorica, septembra 1937. Od oseb, ki so bile aretirane v Kamensčkovih gostilni na Kornu v Gorici je bil gostilničar Kamensček konfiniran na dve leti, od prisotnih gostov neki Kumar pa na štiri leta. Štiri druge osebe so bile posvarjene in postavljene pod strogo policijsko nadzorstvo. Ostali so bili oproščeni.

REŠKA »VEDETTA D'ITALIA« se sme, po dovoljenju ministrstva za notranje zadeve, spet uvažati in prodajati v Jugoslaviji. List se že več let ni uvažal v našo državo in je nekako uradno glasilo za reško pokrajino. Nanj morajo biti naročeni vsi obćinski uradi v pokrajini in vse javnopravne institucije. (Agis).

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU
ZERJAVIĆEVA ULICA BROJ 7.

Komemoracija Bazovačkim žrtvama

Društvo »Istra« u Zagrebu priređuje dne 4. ov. mj. komemoraciju Bazovačkim žrtvama u prostorijama »Hrvatskog učiteljskog doma« Trg Kralja Aleksandra broj 4, prizemno desno, početak je u 20 sati navečer. Molimo sve emigrante i prijatelje da nefaljeno dodju na komemoraciju da tako odamo poštu našim mučenicima. — Odbor.

Važno!

Naši povjerenici za istočni dio grada (okolica Maksimira) jesu: Mate Grbac, vrtlar, Petrova 85 i Otilio Zivulić, Nartska 2, a povjerenici društva za Radionu državnih željeznica Tumpić Jakov i Petaros Stanišavlje. — Umoljavaju se svi članovi, koji dolaze u dodir sa pomenutim našim povjerenicima, da kod njih uplaćuju svoju mjesečnu društvenu članarinu. Članovi mogu kod društvenih povjerenika zatražiti i sve informacije. Umoljavaju se članovi da uplaćuju točno svoju mjesečnu članarinu ili inkasatoru, ili izravno u društvu, a u koliko im je podesno i preko naših povjerenika. Kako je društvenom inkasatoru posao vrlo otežan time što nije mnoge članove mogao posjetiti uslijed njihove odsutnosti, umoljavaju se članovi, da inkasatora upozore, kada bi bilo najzgodnije vrijeme, da ih se može posjetiti, kako ne bi inkasator morao pojedince posjećivati po nekoliko puta uzalud.

Stara odijela, cipele i ponošeno rublje neka naše domaćice spremaju za one, koji će biti potrebni ovakvih odjevnih predmeta. Socijalni odsjek društva organizirati će pred zimu jednu sabirnu akciju, pa vjerujemo da neće biti niti jedne naše obitelji, koja tu akciju u korist bijednika neće potpomoći. — Svaki odjevni predmet, potpora u hrani ili najmanji iznos u gotovom dobro će doći onima, koji ovdje nemaju svojih. Za svaki darovani predmet ili iznos ispostaviti će se potvrda od lica koja budu ovlaštena za sabiranje.

Roditeljima — našim članovima stavljamo na srce, da svoju djecu začlane u Omladinsku sekciju društva. Mjesečna članarina je Din. 1.— uz društvenu članarinu. Dužnost je svih roditelja, da svoju djecu zainteresiraju za naše probleme, da naš narod iz kojega su i oni potekli, jer našu djecu u budućnosti čekaju veliki zadaci, na koje ih stariji moraju postepeno pripremati.

Naš list »Istra« — jedini naš emigrantski list u Jugoslaviji, koji brani interese našega naroda u Julijskoj Kraljini naše je ogledalo. List će biti takav, kakove ćemo mu mi mogućnosti opstanka dati. Članovima našeg najjačeg emigrantskog društva — društva »Istra« stavljamo taj naš list na pažnju. Svi članovi neka se na list pretpiše. — Pretplata je mjesečno 4 dinara. Našim organizovanjem u društvo, kao i pomaganjem naše emigrantske štampe pomožete i borbu, koja ide u korist našega naroda.

APEL

SVIMA EMIGRANTIMA I PRIJATELJIMA

Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu shvatila je svoju dužnost kako treba da se postavi na pravo mjesto i da iskoristi u živom radu sve mogućnosti u svrhu poboljšanja općeg položaja braće u starom kraju i ovdje, u emigraciji.

Omladinska sekcija shvaća važnost našega jedinog emigrantskog glasila »Istra« pa ga pomaže gdje stigne: raspačavanjem i sticanjem novih pretplatnika.

Omladinska sekcija poziva sve emigrante, kojima je iskreno do progressa u rješavanju zajedničkih pitanja i emigrantskog pokreta da joj pomognu u tom radu i nastojanju.

Uporedo s time uređuje se knjižnica omladinske sekcije da bi mogla u najskorije vrijeme razviti što življu izmjenu i posudjivanje knjiga. Osjeća se pomanjkanje ozbiljnih djela: naučnih i beletrističkih.

Odbor Omladinske sekcije apelira na sve emigrante kojima knjige leže neplodno kod kuće da ih stave na raspoloženje organiziranoj emigrantskoj omladini. Omladinska sekcija prihvatit će s razumijevanjem i zahvalnošću svaki dar za društvenu knjižnicu. Članovi Omladinske sekcije spremni su da se brinu o doprmi knjiga. Inače se mogu dostaviti dnevno u tajništvu društvenih prostorija, Zerjavićeva 7, dvorište, telefon broj 84-66.

Krediti Omladinske sekcije za nabavku novih knjiga su ograničeni. Očekuje se i ovim putem znatno proširenje i pojačanje društvene biblioteke.

Emigracija će znati jednom da cijeni i prizna napore koje su pojedinci izvršili nesebično za skupnu stvar emigracije.

Odbor.

Izlet na Pongračevu lugarnicu

Omladinska sekcija društva »Istra« priređuje izlet na Pongračevu lugarnicu. Sastanak je na posljednjoj tramvajskoj stanici Černomerac u 6 sati u jutro. Pozivamo svu omladinu, roditelje s djecom i prijatelje da tom izletu prisustvuju. Ako bude ružno vrijeme, izlet se odgađa za osam dana. Svi na izlet!

Odbor.

OMLADINSKA SEKCIJA NA GRAČANIMA
Bez naročitih prethodnih priprema priredila je O. S. prošle nedjelje popodne izlet na Gračane. Oko 20 omladinaca (ki) pošlo je kroz Tuškanac preko Čmrika i šestina na Gračansku piramidu. Vrijeme je bilo toplo, sunčano. Vidici prilično jasni.

Već na prvim izletima stižu naši omladinci potrebno iskustvo o takvim priredbama. — Između ostaloga i potreba većeg poznavanja naše narodne glazbene literature.

Povećavanjem iskustva garantiran je sve veći uspjeh svakog slijedećeg izleta. —

ISPIT.

Ovih dana položio je kapetanski ispit poručnik II pl. puca Prebilic R. Zdravko, sin upravitelja škole u Omišlju inače naš istranin, na čemu mu iskreno čestitamo.

HIMEN

V Trstu so se pred dnevi poročili g. Miroslav Furlan in gdč. Petrica Cerkveničeva, g. France Kosovel in gdč. Mira Lahova ter g. Rudolf Škerli in gdč. Poldo Tomažičeva. Čestitamo!

(Agis).

DOGRADITEV IN IZPOPOLNITEV PRVEGA EMIGRANTSKEGA ZAVETIŠČA V JUGOSLAVIJI

Begunci urejujejo svoj dom

Ljubljana, 1 sept. 1937. Med emigrantskimi organizacijami, ki so razumele in globoko zajele težak socialni problem naše emigracije in ga skušale, po svojih močeh in sredstvih kolikor mogoče dobro in temeljito rešiti, je predvsem »Tabore« v Ljubljani, ki prednjači z delom na socialnem polju. Poleg vseh drugih nalog je »Tabore« že od svoje ustanovitve dalje posvečal posebno pozornost vprašanju brezposelnih rojakov, njihovi prehrani in bivanju.

Da bi zasčtili najbednejše, jim olajšal težke skrbi in jim nudil čim izdatnejšo pomoč, je društvo prve čase najelo sobo in uredilo začasno prenočišče. Vendar je bilo vprašanje rešeno samo začasno in odbori so si nadel naloge zgraditi lastno zavetišče. S sredstvi zbranimi med rojaki in prijatelji so kupili parcelo in pričeli graditi svoj dom. Mnogo truda in dela je bilo vloženega v temelje in zgradbo, ki je bila in je še danes edina te vrste v Jugoslaviji. Kako potrebna je bila priča visoke številke prenočnin in visoko število onih, ki so iskali zavetja in strehe. Posebno močan je bil naval v času abesinske vojne, vendar pa tudi danes ni popolnoma prenehal. Tudi oni, ki so tokom poletja razkropljeni širom Jugoslavije in zaposleni kot delavci pri raznih javnih delih se na zimo, v dobi brezposelnosti, zatekajo na zavetišče. Popolnoma razumljivo. Domačini gredo na svoje domove, kjer prezimijo, naši pa so prepušteni cesti in usmiljenju javnosti. Spričo majhnih mezd in splošne draginje si tekom delovne sezone ne morejo prihraniti toliko, da bi s prihrankom preživeli zimo. Če si kdo prihrani za obleko in obutev je to že veliko. Zato je mnogim, mnogim edina rešitev naše zavetišče, kjer v skromnih razmerah sicer živijo življenje dostojno človeka.

Zato si je društvo vedno prizadevalo, da bi prenočišče razširilo in izpopolnilo. Stavbo, ki je bila prvotno samo prtilična in dokaj skromno opremljena, je bila že pred par leti dvignjena v enonadstropno. Zaradi pomanjkanja sredstev pa so bila tedaj dovršena le najnujnejša dela, ostala so čakala boljših časov. Nadaljujoč delo prejšnjih odborov je letošnji odbor sklenil dovršiti vsa dela na stavbi in kolikor mogoče izpopolniti tudi notranjost prenočišča. Njegovo prizadevanje je naletelo na razumevanje v naši javnosti in pri merodajnih krogih in tako se bližamo zaključku važnih del, s katerimi bo stavba dovršena in izročena popolna svojemu namenu.

Izvršena so bila tekom letošnjih poslovnih dobe sledeča dela. Zunanost je bila ometana samo na polovico, zato se je najprej ometalo okoli 230 kv. m. zidu, nakar je bila stavba v celoti lično pobarvana. S podarjenim lesom je bil postavljen strešni napušč v izmeri nad 30 bor v Ljubljani.

kv. m. Popravljeni, na novo pobeljeni in prepleškani so bili vsi notranji prostori, napravljen napušč pri oknih in pokrit s pločevino, ter pobarvan strešni napušč. Lično so se pobarvala vsa okna in vrata. V spalnici v pritličju in v čitalnici, kjer je pod že popolnoma preperel se postavlja nov ladijski pod v površini 106 kv. m. Namesto lesenih in obrabljenih stopnic iz pritličja v prvo nadstropje se bodo prihodnji teden postavile nove stopnice iz umetnega kamna.

Za izvršena dela se je porabilo veliko količino raznega materiala. Tako okoli 10 kub. m. peska in apna, več stotov cementa, okoli 300 komadov opeke, 45 kg pločevine, nad 50 kg oljnatih barv, mnogo lesa, železja, stekla itd. Ti podatki najbolj zgovorno govori o izvršenih delih.

Prepričani smo, da bodo vsa glavna dela na stavbi letos končana, ostala bo samo še kaka malenkost, tako da bo zavetišče v ponos društvu in celotni emigraciji. Vsem onim, ki se bodo zatekli v dom bodo ležje dihal v prenovljenih prostorih lične stavbe.

Vendar pa s tem še niso pri kraju vsa dela in vse potrebe prenočišča. Treba bo skrbeti za notranjo opremo, primerne postelje, omare in obešalnike, mize in stolice, izpopolniti in opremiti pralnice in umivalnice ter preskrbeti potrebno kuhinjsko opremo in posodo. Letos se bo morala nabaviti nova slama, nujno so potrebni vzglavniki, najbolj pa je pereče vprašanje nabave novih odej. Tudi to nabavo si je nadel sedanji odbor, vendar ne vemo če bo kos svoji nalogi.

Poleg vsega tega je pred nami tudi nabava živeža in kuriva. Vsem stanovalcem moramo nuditi tudi v bodoči zimi ono skromno kosilo in večerjo, kakor lansko leto.

Velika je odborova naloga in težko je njegovo breme, ki si ga je nadel. Toda odbor ne kloni. Njegova dolžnost je pomagati onim, ki so pomoči potrebni, rešiti jim življenje, rešiti jih pred obupom in zagrenjenostjo. Ljudje so. Zato je naša naloga, da jih dvignemo in rešimo njihovo človeško dostojanstvo, ne z miloščinami in usmiljenjem, temveč z dolžnostjo in ljubeznijo. Ne pehajmo jih od sebe, temveč priklenimo jih nase kot sebi enake.

Ko se društvo zahvaljuje vsem dobrotnikom in podpornikom za njihovo dosedanje pomoč jih prosi tudi za nadaljno naklonenost. Vsak naj prispeva po svojih močeh in sredstvih, najmanjši dar bo hvaležno sprejet. Dolžnost vse emigracije, organizirane in neorganizirane je, da podpre idealno stremljenje in obsežno socialno akcijo društva »Tabore« v Ljubljani.

GORIŠKA POKRAJINA

GEOGRAFSKO-FIZIČNI PREGLED

Iz »Bollettina mensile del Consiglio provinciale delle Corporazioni« posnemamo sledeće podatke iz spisa dr. Edmonda Canduttija o goriški pokrajini.

Goriška provinca meji na tržaško in videmsko. Na severovzhodu meji na Jugoslavijo v dolžini 218 km. Po katastrskih podatkih meri goriška pokrajina 2701,62 kvadratnih km in zavzema približno ves vodni bazen Soče in njenih pritokov. V smeri sever—jug je dolga 65 km in višinske, morfološke ter geološke razlike napravljajo zelo različne klimatske in poljedelske razmere. Zaradi teh razlik in težkoč moremo pokrajino razdeliti na šest delov, ki se zelo razlikujejo med seboj po različnih pogojih za gospodarstvo, kakor tudi za naselitev. Alpski del zavzema gorske skupine Kaniin, Mangart, Triglav, okolico Črnega vrha in Cerkljansko. Predalpska zona se razprostira na severnem vznožju Miže, Matajurja, na Kolovratu in zavzema gorati predel med deželno administrativno mejo in srednjim tokom Soče. Visoki Kras zavzema banjsko visoko planoto, Trnovsko planoto in Hrušico. Nizki Kras ali Kras obsega gričasta Brda, vipavsko dolino in končno skrajni južnozadpadni del te doline, ki jo je lahko smatrati kot začetek padsko-beneške nižine. Veriga Julijskih Alp je odprta proti morju in je pod vplivom južno-vzhodnih vetrov. Ta veriga zadržuje vlogo in padavine so zaradi tega precejšnje. Zaradi pogostega in rednega deževja ter drugih padavin, je dežela bogata z vodo in rekami. Tudi glede vodovja je stanje dokaj različno med raznimi deli dežele. V alpskem delu je mnogo vodnih tokov in hudournikov. V tem delu od 1000 do 1300 m in naprej je število vodnih izvirkov vedno manjše. V predalpskem predelu manjkajo važni vodni toki in glavna reka je Nadiža. V gričastem predelu so vodni toki hudourniškega značaja. V poletnem času nastajajo tu zaradi močnega izhlapevanja večkrat suše. Brda nimajo razen depresije pri Prevalu važnejših voda. Vodo zbira hudournik Versa.

Karakteristična je vipavska dolina zaradi bližnjega kraškega sveta. Vodovje Trnovske planote in Hrušice priteka po podzemeljskem potu v Vipavsko dolino. Zato je Vipavšica v začetku srednje velika reka. Vodovje Krasa je zelo revno in se omejuje le na podzemeljske tokove, začasne studence, požiralnike, kraške viře, ki nastaja ob nepropustnih peščenih plasteh. V dolinah aluvialnega značaja nastanejo navadno ponikalnice ravne smeri s požiralniki, reka se potem pojavi v nižinskem delu.

Zaradi tega v enem delu prevladujejo krme in na drugi strani pa primanjkuje črne zemlje za žito, zato je provinca razdeljena na nižinski gozdnoto-travniški 28.938 ha, trajni pašniki in travniki 110.722 ha, sadovnjaki in vinogradi 5.984 ha, gozdovi in kostanjevi nasadi 82.730 ha, nekultiviranega 25.296 ha.

Travniki in pašniki so po večini v alpskem delu in v nižjem Krasu, gozdovi pa v predalpskem predelu in visokem Krasu, razno drevje po gričevnih predelih in vsajeno drevje v nižini.

Za določitev klime ni samo važna višinska razlika, ampak tudi kam so obrnjenje doline in kje ležijo bivališča (insolacija, izpostava vetrom, padavine in vpliv kraških planot). Tako je tudi klima v isti zoni različna. V alpskem in predalpskem predelu je zima mrzla in suha z majhnimi vetrovi, poleti pa zmerno toplo, z jesenskimi dežji večičoma. V kraškem delu, kjer vplivata široko in burja, so poletja vroča in suha, in zime mrzle s čestimi snežnimi zameti. Gričasti predel je obvarovan pred severnimi vetrovi in klima je mila. Nižinski del je precej enak gričastemu v tem oziru.

NAŠI POKOJNIKI

Banjaluka, 1 septembra 1937. — V Slatini pri Banjaluki je umrla dne 29. avgusta 47 letna Alojzija Adamič, soproga Alojzijeve doma iz Ivanjgrada a sedaj posestnika v Slatini. Bila je rodom iz ugledne družine Dugulinove v Gorianskem njenega pogrebu so se udeležili skoraj vsi naši naseljniki iz Slatine, razen njih pa tudi mnogo domačega prebivalstva iz česar se je videlo, kako priljubljena je bila pa se je videlo, kako priljubljena je bila pokojnica in pa tudi to, kaka harmonija vlada med naseljniki in domačini. Bila je v resnici vzor žene, matere in gospodinj, pridna kot mravlja a za reveže je imela vedno odprte rčke, kar je ob posmrtnem govoru poudarjal predsednik banjaluškega društva »Istre« g. A. Štrekelj. Pevski zbor tega društva iz Slatine zapel ji je pred hišo žalosti. V cerkvi in ob grobu razne žalostinke. Zapušča soproga, tri ščere in 80 letnega tasta. Gostoljubni družini naše sožalje!

Mirkotu Šavliju, doma iz Čepovana, posestniku na Vlaškem bregu kraj Banjaluke odvzela je 27. avgusta nenadna smrt 4 letnega sina edinca Pepija. Žalostnim staršem naše sožalje!

Podrobnosti o zločinskem umoru v Miljah

Trst, avgusta 1937. (Agis). — V zadnji številki je prinesel naš list kratko poročilo o umoru Marjana Rossetija v Miljah. Poročila, ki smo jih prejeli o tem umoru, si sicer precej nasprotujejo, a dejstvo je, da iz nobenega poročila ni mogoče zvedeti točno za vzrok tega zločinskega dejanja. Eno poročilo pravi, da je Rossetija ustrelil miličnik Venosa v prepiru, ko sta se vračala iz gostilne, dočim druga poročila smatrajo kot vzrok politično nasprotstvo, kar je naš list v zadnji številki že omenil kot najbolj verjetno vsled tega umora je nastalo med ljudmi veliko razburjenje, tako, da so bile oblasti prisiljene izdati prepoved udeležbe pri pogrebu. To dejstvo pa je še slabše vplivalo na razpoloženje ljudi. Ker se je pogreb vršil ob času, ko so bili možje na delu, so se skušale udeležiti pogreba le ženske, ki so hotele na vsak način priti na pokopališče. Tu je prišlo do spora med stražo in ženskami, ki so kršile ob oblasti izdano prepoved. Ker so ženske le vztra-

jale pri svoji odločitvi in jih stražniki niso mogli pomiriti, so jih pričeli polagano aretirati in spravljati v zapore. Nemalo presenečeni so zvečer možje, ko so prišli z dela, zvedeli za dogodek. Razburjeni so šli skupno pred občinske zapore in zahtevali, da izpuste njihove žene. Toda zgodilo se je baš nasprotno in pomnožena straža je tudi večino njih vtaknila v zapore. Število vseh aretirancev se je povzpelo tako okoli 140. O nadaljnji usodi in postopanju s temi aretiranci nam ni znano. Prepričani pa smo, da dogodek ne bo imel hujših posledic. Kakor pa poročajo z druge strani, je bilo razburjenje ljudi precej veliko. Padli so celo vzkliki, ki v Italiji danes niso dovoljeni. Tako so vzklikali proti fašizmu in za republikansko španijo, vmes pa tudi za Rusijo. Če je to res, bodo oblasti gotovo proti prizadetim postopale z vso strogostjo, kar da slutiti zopet velik proces pred posebnim sodiščem.